

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
—
ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
—

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Εξειδικευμένη μετάφραση και νέες τεχνολογίες: η αναζήτηση όρων με τη
χρήση ηλεκτρονικών λεξικών, σωμάτων κειμένων και μεταφραστικών
μνημών**

Κομνηγός Παπαεαγγέλου Ευάγγελος Κωνσταντίνος

Επιβλέπων Καθηγητής: Θεόδωρος Βυζάς

ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ ΜΑΡΤΙΟΣ 2016

Τίτλος Πτυχιακής Εργασίας:

Όνοματεπώνυμο:

Υπεύθυνος Επόπτης: Θ. ΒΥΖΑΣ

Δήλωση: Δηλώνω υπεύθυνα ότι το παρόν κείμενο αποτελεί προϊόν προσωπικής μελέτης και εργασίας και πώς όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της δηλώνονται σαφώς και στις παραπομπές και στο βιβλιογραφικό κατάλογο.

Υπογραφή

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου Θεόδωρο Βυζά για την αμέριστη βοήθεια που μου προσέφερε καθώς και την οικογένειά μου για την στήριξη που μου παρείχε.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να εξηγήσει πώς ένας μεταφραστής μπορεί να αξιοποιήσει τις δυνατότητες και τα εργαλεία που του προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες κατά την μετάφραση εξειδικευμένων κειμένων από τη γλώσσα-πηγή στη γλώσσα-στόχο, τα πλεονεκτήματα των ηλεκτρονικών εργαλείων σε σχέση με τα παραδοσιακά εργαλεία, αλλά και τις ικανότητες τις οποίες χρειάζεται ένας μεταφραστής για την περαίωση μιας επιτυχημένης μετάφρασης.

Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζω τι είναι η εξειδικευμένη μετάφραση και ειδικές γλώσσες στις οποίες το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η ύπαρξη όρων. Η ορολογία είναι ο διεπιστημονικός κλάδος που μελετά τους όρους και λύνει τα προβλήματα που ανακύπτουν από τη χρήση των όρων. Το κεφάλαιο κλίνει με τη διαπίστωση ότι η μεταφραστική ικανότητα μπορεί να ενισχυθεί από τη χρήση της τεχνολογίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζω το πώς συμβάλλει η σύγχρονη τεχνολογία στην εξειδικευμένη μετάφραση. Τα λεξικά, γλωσσάρια, θησαυροί, ηλεκτρονικά σώματα κειμένων και οι μεταφραστικές μνήμες είναι εργαλεία χρήσιμα στα χέρια του μεταφραστή.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξηγώ πώς όλα αυτά τα ηλεκτρονικά εργαλεία μπορούν να ενδυναμώσουν την ικανότητα του μεταφραστή των εξειδικευμένων κειμένων.

Λέξεις – Κλειδιά: εξειδικευμένη μετάφραση, ορολογία, ειδικές γλώσσες, γλωσσικοί πόροι, μεταφραστική ικανότητα.

Key – Words: specialized translation, terminology, languages for specific purposes, language resources, translation competence.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Κεφάλαιο Πρώτο: Εξειδικευμένη επικοινωνία και μετάφραση	11
1.1 Τι είναι ο εξειδικευμένος λόγος ;	11
1.2 Ειδικές γλώσσες	12
1.3 Τι είναι ορολογία ;	14
1.3.1 Οι Όροι	17
1.3.1.1 Η χρησιμότητα των όρων	19
1.3.1.2 Σχηματισμός όρων	19
1.3.2 Ορολογία και χρήστες	22
1.4 Τι είναι η εξειδικευμένη μετάφραση;	23
1.4.1 Μεταφραστική ικανότητα	25
1.4.2 Προβλήματα μετάφρασης επιστημονικού και τεχνικού λόγου	29
1.5 Ορολογία, νέες τεχνολογίες και εξειδικευμένη μετάφραση	31
Κεφάλαιο Δεύτερο: Γλωσσικοί πόροι	33
2.1 Βασικά χαρακτηριστικά και κατηγορίες γλωσσικών πόρων	33
2.1.1 Λεξικογραφικά Εργαλεία	36
2.1.1.1 Τα λεξικά και οι βασικές αρχές τους	36
2.1.1.1.1 Λεξικά γενικής γλώσσας	39
2.1.1.1.2 Εξειδικευμένα Λεξικά	40
2.1.1.1.3 Λεξιλόγιο ή Γλωσσάριο	41
2.1.1.1.4 Θησαυρός	42
2.1.1.2 Τα ηλεκτρονικά λεξικά και τα χαρακτηριστικά τους	43
2.1.1.2.1 Τίτλοι έντυπων και ηλεκτρονικών λεξικών:	45
2.1.1.2.2 Τίτλοι γλωσσαρίων:	48

2.1.1.2.3 Τίτλοι Θησαυρών:	48
2.1.1.3 Ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων	49
2.1.2 Ηλεκτρονικά σώματα κειμένων.....	51
2.1.2.1 Διακρίσεις των ΗΣΚ.....	52
2.1.2.2 Η χρήση των ΗΣΚ στην ορολογική έρευνα	53
2.1.2.3 Πλεονεκτήματα των ΗΣΚ έναντι των λεξικών	54
2.1.3 Μεταφραστικές μνήμες	56
Κεφάλαιο Τρίτο: Η συμβολή των ηλεκτρονικών γλωσσικών πόρων στην εξειδικευμένη μετάφραση	59
3.1 Μεταφραστική ικανότητα και τεχνολογικά εργαλεία	59
Συμπεράσματα	61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	63

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι μεταφράσεις εξειδικευμένων κειμένων ήταν πάντα ένας ενδιαφέρον τομέας για μένα. Η εργασία μου αυτή εκπονήθηκε με σκοπό να με βοηθήσει στη μελλοντική μου ενασχόληση με την μετάφραση ειδικών κειμένων. Αυτού του είδους οι μεταφράσεις κρύβουν αρκετές παγίδες στις οποίες μπορούν να υποπέσουν ακόμα και οι πιο έμπειροι μεταφραστές. Το κυριότερο πρόβλημα του μεταφραστή είναι να ξεχωρίσει σε ένα εξειδικευμένο κείμενο τους όρους από τους μη όρους. Η συχνότητα εμφάνισης λέξεων μέσα σε ένα κείμενο δεν είναι πάντοτε ασφαλές κριτήριο για την επιλογή των όρων. Η χρήση της τεχνολογίας τον βοηθά στην εξεύρεση των όρων και κάνει την εργασία του μεταφραστή πιο εύκολη και πολύ πιο αποδοτική. Βέβαια και ο ίδιος ο μεταφραστής θα πρέπει να διαθέτει ιδιαίτερες γνώσεις και δεξιότητες για να είναι η μετάφρασή του ποιοτική.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι να καταδείξει πώς οι νέες τεχνολογίες βοηθούν σε σημαντικό βαθμό το έργο του μεταφραστή των εξειδικευμένων κειμένων.

Αν θέλαμε να ορίσουμε τι σημαίνει μετάφραση, θα λέγαμε ότι μετάφραση (αγγλικά translation και στα γαλλικά traduction) είναι η απόδοση προφορικού ή γραπτού λόγου από μια γλώσσα (πηγή) σε μια άλλη γλώσσα (στόχος). Ο όρος δηλώνει τόσο την διαδικασία μεταφοράς όσο και το αποτέλεσμα. Στη στενή σημασία του όρου αφορά μόνο τα γραπτά κείμενα. Όταν η μετάφραση είναι προφορική πρόκειται για διερμηνεία (γαλλικά interpretation).

Η μετάφραση είναι μια παγκόσμια ανθρώπινη δραστηριότητα που καθίστατο αναγκαία σε όλες τις εποχές λόγω των πολλαπλών επαφών οι οποίες επιβάλλονταν ανάμεσα σε κοινότητες ή σε άτομα που μιλούσαν διαφορετικές γλώσσες.

Πριν από την επινόηση και τη διάδοση της γραφής, η μετάφραση ήταν προφορική και γινόταν ταυτόχρονα με τη συνομιλία. Σε κοινωνίες όπου είχε καθιερωθεί η γραφή, η μετάφραση ισοδυναμούσε με μετατροπή γραπτού κειμένου από τη μια γλώσσα στην άλλη. Η γραπτή μετάφραση, επειδή δεν υπήρχε και πίεση χρόνου επέτρεπε καλύτερη επεξεργασία ως προς το ύφος και τη χρήση ειδικών όρων.

Οι πρώτες μεταφράσεις είναι αυτές των ιερών κειμένων όπως: η ελληνική μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης (η γνωστή ως μετάφραση των Εβδομήκοντα), η λατινική μετάφραση της Αγίας Γραφής από τον Άγιο Ιερώνυμο (Vulgata ή Βουλγάτα στα ελληνικά) κ.α.

Αλλά και τα λογοτεχνικά έργα της αρχαιότητας έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ιστορία της μετάφρασης όπως μαρτυρεί ο εντυπωσιακός αριθμός μεταφράσεων της Ιλιάδος και της Οδύσσειας. Οι δε μεταφράσεις σε εθνικές ευρωπαϊκές γλώσσες αποτελούν πολλές φορές και τη λογοτεχνική βάση της γλώσσας (π.χ. δείγμα της γερμανικής λογοτεχνίας είναι η μετάφραση της Αγίας Γραφής από το Λούθηρο).

Ιδιαίτερα προβλήματα παρουσιάζουν οι λογοτεχνικές μεταφράσεις. Αυτές δεν μπορούν να μεταφραστούν λέξη προς λέξη καθώς χάνουν έτσι την ουσία του κειμένου. Ο μεταφραστής

πρέπει να έχει την ικανότητα να χρησιμοποιήσει τα κατάλληλα εκφραστικά και νοηματικά μέσα που προσφέρονται στη δική του γλώσσα για να αποδώσει πιστότερα το ύφος και τις έννοιες του πρωτότυπου κειμένου (Θωμαδάκη, 2001: 358-359).

Κείμενα τεχνικά και επιστημονικά παρουσιάζουν άλλου είδους προβλήματα στη μετάφραση. Κάθε επιστήμη έχει την δικιά της γλώσσα – ειδική γλώσσα -η όποια χρησιμοποιεί ειδική ορολογία. Τα προβλήματα εστιάζονται κυρίως στην αναζήτηση και απόδοση των όρων. Η ραγδαία πρόοδος της τεχνολογίας έχει βοηθήσει αρκετά στο να αντιμετωπιστούν αυτά τα προβλήματα.

Σε αυτή την εργασία θα εξετάσουμε πως όλη αυτή η τεχνολογία –που συνεχώς εξελίσσεται– βοηθά στην εξειδικευμένη μετάφραση ή στη μετάφραση του επιστημονικού και τεχνικού λόγου.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας μου εξηγώ τι είναι η εξειδικευμένη μετάφραση. Αναλύω την σπουδαιότητα της ορολογίας στη μετάφραση των ειδικών κειμένων. Η ορογραφία επωφελείται σημαντικά από την χρήση των νέων τεχνολογιών. Αναφέρομαι στους όρους και τη χρησιμότητά τους στη μεταφραστική διαδικασία. Αναλύω το ρόλο που παίζει η μεταφραστική ικανότητα, η οποία είναι η γνώση και οι δεξιότητες τις οποίες πρέπει να έχει ένας μεταφραστής. Τέλος, αναφέρω τα προβλήματα που συναντά ο μεταφραστής στη μετάφραση τεχνικών κειμένων και το ρόλο της τεχνολογίας στην επίλυση τέτοιων ζητημάτων.

Το δεύτερο κεφάλαιο πραγματεύεται τις εφαρμογές της τεχνολογίας. Αρχικά αναλύω τους γλωσσικούς πόρους και τον ρόλο που διαδραματίζουν στην εξειδικευμένη μετάφραση και στη συνέχεια εξηγώ τα χαρακτηριστικά των λεξικογραφικών εργαλείων, δηλαδή τα λεξικά (έντυπα και ηλεκτρονικά), τα ηλεκτρονικά λεξιλόγια ή γλωσσάρια, οι θησαυροί, οι ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων και ορολογίας, τα ηλεκτρονικά σώματα κειμένων και οι μεταφραστικές μνήμες. Όλα αυτά τα εργαλεία κάνουν το έργο του μεταφραστή πιο αποτελεσματικό και εγκυρότερο.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζω το πώς οι ηλεκτρονικοί γλωσσικοί πόροι μπορούν να ενισχύσουν την μεταφραστική ικανότητα δηλαδή την ανθρώπινη συμβολή στη διαδικασία της μετάφρασης.

Κεφάλαιο Πρώτο: Εξειδικευμένη επικοινωνία και μετάφραση

1.1 Τι είναι ο εξειδικευμένος λόγος ;

Ο χαρακτήρας της επιστήμης είναι δυναμικός. Η ερμηνεία που δίνει σε κάθε τομέα του επιστητού δεν είναι κάτι το τετελεσμένο, αλλά διαρκώς εμπλουτίζεται, διορθώνεται και αναθεωρείται καθώς η κίνηση της ιστορίας και οι προσπάθειες των ανθρώπων προσφέρουν ολοένα και νεώτερα δεδομένα στην έρευνα. Όλα αυτά τα δεδομένα οι επιστήμονες τα επικοινωνούν.

Στην επικοινωνία της επιστημονικής κοινότητας εμφανίζονται επικοινωνιακές συμβάσεις οι οποίες χαρακτηρίζουν συγκεκριμένες δραστηριότητες και κανόνες που εξυπηρετούν τους γενικότερους σκοπούς αυτής της ομάδας, αλλά και τη διάκρισή της από τις υπόλοιπες ομάδες (Λέκκα, 2004: 61). Η γνώση αυτών των συμβάσεων διακρίνεται στον τρόπο με τον οποίο τις χρησιμοποιούν τα μέλη της ομάδας για να επιδείξουν την προσάρτησή τους στην ομάδα, αλλά και τη διάκρισή τους από αυτήν (Diamond, 1996 στο Λέκκα, 2004: 62).

Η γλώσσα της επιστήμης απέκτησε χαρακτηριστικά τα οποία, ενώ στην αρχή εμφανίστηκαν για να εξυπηρετήσουν συγκεκριμένες ανάγκες, στη συνέχεια παγιώθηκαν και λειτούργησαν ως πρότυπα και νόρμες. Στον επιστημονικό λόγο αφθονούν λεξικά στοιχεία που αντιστοιχούν στους όρους της κάθε επιστήμης και έχουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, συγκεκριμένο και ακριβές περιεχόμενο, μέσω κωδικοποίησης από την επιστημονική κοινότητα.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του εξειδικευμένου λόγου είναι:

α) Έντονη ονοματοποίηση του επιστημονικού λόγου αφού οι αποδόσεις ιδιοτήτων, περιγραφές φαινομένων και διαδικασιών, επεξηγηματικοί προσδιορισμοί κλπ. αντικαθίστανται από ονοματικά σύνολα. Αυτή η αντικατάσταση έχει σαν αποτέλεσμα τη θεώρηση της πραγματικότητας σαν σύνθεση αντικειμένων με σταθερή υφή που προσφέρονται για παρατήρηση και για συναγωγή αντικειμενικών συμπερασμάτων και διαχρονικών επιστημονικών νόμων. Η χρήση ονομάτων προσδίδει στον επιστημονικό λόγο απόλυτο και εξουσιαστικό χαρακτήρα.

β) Χρήση της επανάληψης: Η επανεμφάνιση ενός όρου αποσκοπεί στην αποφυγή ασάφειας, στην αποσαφήνιση της ορολογίας, στην εκφραστική ακρίβεια κατά την απόδοση του περιεχομένου, στην επίταση της προσοχής των δεκτών, στην αδιάλειπτη επαφή με το θέμα, στην εξοικείωση των δεκτών με τους χρησιμοποιούμενους όρους και στην ελάττωση του χρόνου κατανόησης και επεξεργασίας του κειμένου (Λέκκα, 2004: 67-68, 73).

γ) Χρήση απρόσωπων συντακτικών δομών: Το ρήμα περιορίζεται να εκφράζει τη σχέση μεταξύ ονοματικών φράσεων. Αυτό προσδίδει στον επιστημονικό λόγο αντικειμενικότητα γιατί υποβαθμίζεται η υποκειμενικότητα του πομπού.

δ) Η έκφραση του επιστημονικού και τεχνικού λόγου γίνεται πάντοτε γραπτά (έστω και αν μερικές φορές εκφωνείται). Αυτό επιτρέπει στο μεταφραστή να εκφράζεται με περισσότερη ακρίβεια και σαφήνεια (Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 72).

Η επεξεργασία των επιστημονικών κειμένων δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς την εξέταση της κοινωνικής δραστηριότητας στην οποία αυτά τα κείμενα ενσωματώνονται.

Επίσης, πρέπει να έχει συνοχή και συνεκτικότητα και να ακολουθεί τις συμβάσεις του επιστημονικού κειμενικού τύπου (ύφος τυπικό και απρόσωπο, καθιερωμένη ορολογία κλπ.). Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό είναι ότι διάφορα πεδία, συγγενή ή μη, συναντώνται και διασταυρώνονται στον εξειδικευμένο λόγο, ενώ συχνά είναι πολύ δύσκολη η σαφής οριοθέτηση ενός πεδίου σε σχέση με ένα άλλο (Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 69).

Μέγιστο ρόλο στην ακριβή μετάφραση του πρωτότυπου κειμένου έχει η κατάλληλη χρήση της ορολογίας που χρησιμοποιούν οι εξειδικευμένες ή αλλιώς ειδικές γλώσσες.

1.2 Ειδικές γλώσσες

Ειδικές γλώσσες είναι οι γλώσσες που χρησιμοποιούν οι ειδικοί σε κάποιον τομέα (επαγγελματικό, επιστημονικό, τεχνικό) π.χ. η γλώσσα της φιλοσοφίας. Αποτελούν επιμέρους συστήματα που στηρίζονται στη -και παράγονται από τη- γενική γλώσσα.

Δεν υπάρχει απόλυτη τομή ανάμεσα στη γενική και την ειδική γλώσσα καθώς το κατώφλι ανάμεσα στην γενική και ειδική γλώσσα μπορεί να οριστεί μόνο από πραγματολογικά κριτήρια που παράγονται από τη χρήση π.χ. η σημασιολογική εξειδίκευση που λαμβάνουν λέξεις ή εκφράσεις όπως *αντίσταση* στη φυσική, *αξία* στην οικονομία, *πεινασμένο χόμα* στη γεωργία κλπ. καθορίζεται από τη χρήση τους στις επιστήμες αυτές.¹

Κάθε επιστημονικός και τεχνικός κλάδος έχει την δικιά του γλώσσα και κάθε γλώσσα έχει την δική της ορολογία.

Παράδειγμα ειδικής γλώσσας είναι η Ζαργκόν (αγγλικά Jargon). Είναι γλώσσα με ειδική ορολογία και λεξιλόγιο που σχετίζεται με κάποια συγκεκριμένη επιστημονική δραστηριότητα, επάγγελμα ή άλλη ομάδα. Αναπτύσσεται ως τεχνική γλώσσα για λόγους πιο γρήγορης και εύκολης επικοινωνίας, για να εκφράσει έννοιες που χρησιμοποιούνται συχνά μεταξύ των μελών της ομάδας. Κύρια χαρακτηριστικά της Ζαργκόν είναι το εξειδικευμένο στον τομέα της λεξιλόγιο, ιδιωματισμοί και συντομογραφίες (Μπαμπινιώτης, 2012: 482).

Σύμφωνα με τον Lerat (1995, στο Δογορίτη και Βυζάς, 2015: 71) το βασικό χαρακτηριστικό της επικοινωνιακής κατάστασης των ειδικών γλωσσών είναι η μετάδοση γνώσεων από έναν ομιλητή.

Η ειδική γλώσσα διευκολύνει τους ειδικούς επιστήμονες να συνεργάζονται και να ανταλλάσσουν πληροφορίες και γνώσεις γύρω από το αντικείμενό τους. Υπάρχουν όμως και κείμενα που συντάσσουν ειδικοί και τα οποία απευθύνονται σε ένα ευρύτερο κοινό που δεν έχει ειδικές γνώσεις. Ο στόχος του κειμένου είναι να τους ενημερώσει μέσω μιας κατηγορίας ειδικού κειμένου π.χ. οδηγίες χρήσης ηλεκτρικών συσκευών, οδηγίες χρήσης για λήψη φαρμάκων, σύνταξη παντός τύπου ειδικών καταλόγων.

Οι μελέτες στις ειδικές γλώσσες αφορούν κείμενα που δημιουργήθηκαν από ομιλητές που σχετίζονται με το πεδίο στο οποίο αντιστοιχεί η εκάστοτε ειδική γλώσσα και δείχνουν σαφέστατα τη συναίνεση ως προς τη δημιουργία και τη χρήση της ορολογίας (Candel, 2005 στο Δογορίτη και Βυζάς, 2015: 72).

¹ http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/glossology/show.html?id=289

Ένα βασικό στοιχείο που επιτρέπει τη διαφοροποίηση μεταξύ της γενικής γλώσσας και της ειδικής είναι η χρήση της ορολογίας. Η ορολογία παίζει σπουδαίο ρόλο στο χαρακτηρισμό της ειδικής γλώσσας καθώς και στην κατάταξη των διαφόρων ειδικών γλωσσών.

1.3 Τι είναι ορολογία ;

Η ορολογία είναι ένα σύνολο μονάδων έκφρασης και επικοινωνίας που επιτρέπει τη μεταφορά της εξειδικευμένης γνώσης. Η χρήση συγκεκριμένης ορολογίας προήλθε από την ανάγκη κατασκευής μιας τεχνικής γλώσσας μέσω της οποίας κάθε επιστήμη θα έχει την δυνατότητα να αναδομήσει τη πραγματικότητα και να μετασχηματίσει την κοινή εμπειρία σε εξειδικευμένη γνώση (Halliday, 1993 στο Λέκκα, 2004: 64).

Σύμφωνα με τον Dubuc (1985, στο Κατσογιάννου & Ευθυμίου, 2004: 28) ορολογία είναι η τέχνη του να εντοπίζουμε, να αναλύουμε και εν ανάγκη να δημιουργούμε το λεξιλόγιο που απαιτεί μια ορισμένη δραστηριότητα, έτσι ώστε αυτό να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των ομιλητών για ακριβή έκφραση και επικοινωνία. Αυτή η άποψη αντιμετωπίζει την ορολογία σαν πρακτική δραστηριότητα και στοχεύει στη συλλογή, ταξινόμηση, μετάφραση και υιοθέτηση ορών. Οι περισσότεροι ερευνητές υποστηρίζουν ότι μια πρακτική δραστηριότητα στηρίζεται πάντα σε σταθερή θεωρητική βάση που δημιουργείται από τη μελέτη και την ανάλυση των λειτουργιών διαμόρφωσης κατονομασίας και ταξινόμηση των εννοιών, λειτουργιών που σχετίζονται άμεσα με τη συστηματοποίηση και την αναπαράσταση της ανθρώπινης γνώσης (Sager, 1994· Lerat, 1995· Rey, 1995 στο Κατσογιάννου & Ευθυμίου, 2004: 28).

Απ όλα αυτά προκύπτει η διττή φύση της ορολογίας:

Η πρακτική πλευρά, με κύριο αντικείμενο την έκδοση έργων λεξικογραφικού χαρακτήρα καθώς και ο ερευνητικός τομέας με πλούσιο επιστημονικό έργο.

Η θεωρητική πλευρά, η οποία ασχολείται με θέματα που αφορούν την μορφολογική και σημασιολογική ανάλυση των όρων και τη σχέση μεταξύ όρων και εννοιών μεταξύ γλώσσας και γνώσης, αλλά και με ζητήματα γλωσσικού σχεδιασμού που αναφέρονται στις συνθήκες και στις διαδικασίες υιοθέτησης, χρήσης και διάδοσης των όρων. Πρακτική και θεωρητική πλευρά.

συνεργάζονται αρμονικά σε προβλήματα σχετικά με τη συλλογή και εκμετάλλευση ορολογικών δεδομένων, με τον ορισμό, την κατάταξη και τη μετάφραση των όρων, με το λεξιλόγιο των επιστημονικών και τεχνικών υπογλωσσών και κυρίως με τη συγγραφή ορολογικών λεξικών σε διάφορες γλώσσες. Η πρόοδος της ορολογίας συμβαδίζει με την πρόοδο της τεχνολογίας.

Σύμφωνα με την Cabré (2007, στο Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 151), η ορολογία ως γνωστικό αντικείμενο και ερευνητικός τομέας βρίσκεται συνέχεια σε εξέλιξη και πρέπει να προσαρμόζεται στις απαιτήσεις της αγοράς: η σημασία που δίνεται στην εξειδικευμένη επικοινωνία συνετέλεσε στην ανάδυση νέων γλωσσικών επαγγελματιών και αναγκάζει τα κλασσικά γλωσσικά επαγγέλματα να προσαρμοστούν σε νέα επαγγελματικά περιβάλλοντα.

Η εξέλιξη της επιστημονικής σκέψης έφερε την εξέλιξη της επιστήμης και η επιστήμη έφερε την εξέλιξη της επιστημονικής γλώσσας, η οποία στηρίζεται στην ορολογία. Η χρήση συγκεκριμένης ορολογίας προήλθε από την ανάγκη κατασκευής μια τεχνικής γλώσσας μέσω της οποίας κάθε επιστήμη θα είχε τη δυνατότητα να αναδομήσει την πραγματικότητα και να μετασχηματίσει την κοινή εμπειρία σε εξειδικευμένη γνώση (Halliday, 1993 στη Λεκκα, 2004: 62).

Η ορολογία εμπλέκεται σε όλες τις επιμέρους επιστημονικές δραστηριότητες που αντιπροσωπεύουν και διαδίδουν την εξειδικευμένη γνώση, όπως η επιστημονική και τεχνική μετάφραση, η διδασκαλία γλωσσών για ειδικούς σκοπούς, η γραφή τεχνικού λόγου, η διδασκαλία ειδικών θεμάτων, η τεκμηρίωση, οι τεχνολογίες που σχετίζονται με τις ειδικές γλώσσες, ο γλωσσικός σχεδιασμός, η τεχνική τυποποίηση κλπ. Με άλλα λόγια, όπου χρειάζονται ειδικές γνώσεις χρειάζεται ορολογία (Cabré, 2003 στο Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 89).

Οι ορολογικές εργασίες στη μετάφραση των ειδικών γλωσσών είναι:

- 1) η αναζήτηση και εξόρυξη όρων από το μεταφραστέο κείμενο,
- 2) η αναγνώριση της έννοιας και του συγκείμενου όπου ορίζεται η έννοια ή μαρτυρείται η χρήση της και ο προσδιορισμός των διακριτών χαρακτηριστικών από συγγενικές έννοιες,

- 3) η αναγνώριση των διαφορετικών όρων που χρησιμοποιούνται για την υποδήλωση της έννοιας σε σχετικές γλωσσικές συλλογές και η άντληση ορολογικών πληροφοριών αξιοποιώντας ορολογικούς πόρους όπως βάσεις ορολογικών δεδομένων π.χ. IATE,
- 4) η επιλογή του «κατάλληλου» όρου,
- 5) η αναφορά του βαθμού αποδεκτότητας για τους λοιπούς χρησιμοποιούμενους όρους στο πλαίσιο χρήσης και εφαρμογής και τέλος,
- 6) η ορογραφία: Η καταγραφή των ορολογικών δεδομένων και προϊόντων των ορογραφικών εργασιών ως μέρος της μετάφρασης ή για μελλοντική χρήση από μεταφραστή. Η συστηματική συλλογή ορολογικών πληροφοριών δίνει στους μεταφραστές τη δυνατότητα να παρακολουθούν και να επαναχρησιμοποιούν την εμπειρογνώσια τους ενώ ταυτόχρονα διευκολύνει τη συνεργασία με άλλους μεταφραστές (Σαριδάκης, 2015: 2-3).

Σήμερα πιστεύεται ότι η ορογραφία αποτελεί μια μορφή ειδικής λεξικογραφίας της οποίας η ιδιαιτερότητα συνίσταται στην ενασχόληση με ειδικές χρήσεις της γλώσσας, συνδέονται δηλαδή με συγκεκριμένους και εξειδικευμένους τομείς της ανθρώπινης γνώσης (Bergenholtz & Tarp, 1995· Lerat, 1995 & Cabré, 1998 στο Κατσογιάννου & Ευθυμίου, 2004: 167).

Η δυναμική της ορολογίας - σύμφωνα με την Cabré (1998, στο Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 65) - τις τελευταίες δεκαετίες βασίζεται:

- α) Στην ταχεία ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας που οδηγεί σε νέες έννοιες και κατά συνέπεια σε νέες κατονομασίες.
- β) Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και της τεχνολογίας γενικότερα βοηθάει στην εμφάνιση νέων επιστημονικών κλάδων, ενώ ευνοεί και την ανάπτυξη νέων τρόπων επικοινωνίας.
- γ) Οι διεθνείς σχέσεις εξελίσσονται ταχύτατα τόσο σε οικονομικό όσο και σε πολιτιστικό επίπεδο.
- δ) Η εμπορική τυποποίηση ευνοεί τη μαζική παραγωγή προϊόντων με διαρκώς συστηματικότερη χρήση της τεχνολογίας.
- ε) Η διάδοση γνώσεων λόγω των επιστημονικών, τεχνικών, οικονομικών και πολιτιστικών ανταλλαγών ευνοεί την πολυγλωσσία και τη διαχείρισή της.

ζ) Η πληροφορία πολλαπλασιάζεται αστραπιαία, γεγονός το οποίο απαιτεί τρόπους και μηχανισμούς για την αποθήκευση και την ανάκτηση της.

η) Η ανάπτυξη των μέσων μαζικής επικοινωνίας και κοινωνικής δικτύωσης επιτρέπει αφενός τη διάδοση της ορολογίας και αφετέρου την αλληλεπίδραση μεταξύ γενικού και ειδικού λεξιλογίου με αποτέλεσμα την ολοένα συχνότερη χρήση όρων στην καθημερινή επικοινωνία.

θ) Η παρέμβαση κρατών και κυβερνήσεων σε γλωσσικά θέματα έχει ως αποτέλεσμα τη διαχείριση της ορολογίας σε επίπεδο επίσημων φορέων πολλώ δε μάλλον όταν οι γλώσσες των κυρίαρχων οικονομιών είναι εκείνες οι οποίες παράγουν το μεγαλύτερο αριθμό όρων.

Στην Ελλάδα η Ορολογία εκπροσωπείται κυρίως από την ΕΛΕΤΟ (Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας). Λειτουργεί από το 1992 και είναι υπεύθυνη για τη δημιουργία ελληνικών όρων σε συγκεκριμένους τομείς και έχει σκοπό την προώθηση στον ελληνόφωνο χώρο της επιστήμης της Ορολογίας (Επιστήμη που μελετά τις έννοιες και τις κατασημάνσεις τους, τη δομή, το σχηματισμό, την ανάπτυξη, τη χρήση και τη διαχείριση ορολογιών σε διάφορα θεματικά πεδία.) και την ανάπτυξη της ελληνικής ορολογίας σε όλους τους τομείς.

1.3.1 Οι Όροι

Όρος είναι η παράσταση μιας έννοιας με ένα σημείο (κατασήμανση, διεθνής τυποποίηση με το πρότυπο ISO 1087-1:2000). Η έννοια είναι μια μονάδα γνώσης που δημιουργείται από έναν μοναδικό συνδυασμό χαρακτηριστικών. Ο ορισμός αυτός επισημαίνει τη δυνατότητα διάσπασης της έννοιας σε χαρακτηριστικά, γεγονός που επιτρέπει την καλύτερη προσέγγισή της. Οι ειδικές γλώσσες προσπαθούν να συστηματοποιήσουν τη διεργασία της κατασήμανσης (process of designation) με κάποιους γλωσσικούς κανόνες έτσι ώστε οι όροι να αντανακλούν με το πιο ακριβή τρόπο τα χαρακτηριστικά των εννοιών που παριστάνουν. Η συστηματοποίηση αυτών των αρχών έχει στόχο τη διαφάνεια και τη συνέπεια.

Για να εξυπηρετηθούν αυτοί οι δύο στόχοι γίνεται:

α) Χρήση ουσιαστικών που παράγονται από ρήματα με συγκεκριμένες καταλήξεις για τη κατασήμενση των εννοιών που σημαίνουν διεργασίες και μεθόδους π.χ. η κατάληξη -ing recycling (ανακύκλωση) slicing (τεμαχιοποίηση). Στην ελληνική ιατρική δίπλα στα ανθρώπινα όργανα μπαίνει η κατάληξη -ιτιδα για να δηλωθεί κάποια λοίμωξη π.χ. ηπατ-ίτιδα, ωτ-ίτιδα.

β) Χρήση ουσιαστικών που παράγονται από επίθετα αντί επιθέτων για τη δήλωση ιδιοτήτων, ποιοτήτων και καταστάσεων π.χ. ελαστικότητα –elasticity.

γ) Χρήση ιδίων καταλήξεων όταν δημιουργούνται όροι για να ονομάσουν νέα είδη ή νέα μέρη στο ίδιο θεματικό επίπεδο π.χ. Hardware - υλισμικό και software - λογισμικό.

δ) Χρήση συμμετρικών σχημάτων σύμπλοκων όρων τα οποία αντανακλούν τις ιεραρχικές σχέσεις μεταξύ των εννοιών π.χ. στη γλώσσα των κατασκευών ο όρος ανυψούμενες γέφυρες - lift bridges σημαίνει είδος κινητής γέφυρας (Βαλεοντής & Μάντζαρη, 2006: 4-5).

Στο πρότυπο ISO 704.2000 υπάρχουν γενικές συστάσεις για τη σύνδεση των εννοιών με τους όρους:

α) **Γλωσσική καταλληλότητα.** Οι προτεινόμενοι όροι πρέπει να ακολουθούν οικεία και καθιερωμένα σημασιολογικά σχήματα στη γλώσσα που χρησιμοποιούν π.χ. ο όρος ατομική ενέργεια δημιουργεί σύγχυση γιατί υποδηλώνει ότι πρόκειται για ενέργεια που προκαλεί το άτομο. Ο δόκιμος όρος είναι πυρηνική ενέργεια.

β) **Γλωσσική οικονομία.** Οι όροι πρέπει να είναι σύντομοι και περιεκτικοί έτσι ώστε να διευκολύνεται η επικοινωνία σε περιστάσεις που δεν είναι αμιγώς επιστημονικές π.χ. Term bank - τράπεζα όρων έναντι του μακροσκελούς terminological data bank.

γ) **Παραγωγικότητα.** Πρέπει να επιλέγονται σχηματισμοί όρων που επιτρέπουν τη δυνατότητα παραγώνων ανάλογα με τις δυνατότητες κάθε γλώσσας π.χ. η επιλογή του όρου δυφίο για την απόδοση του αγγλικού bit επέτρεψε τη συστηματική δημιουργία μερικών σύμπλοκων όρων (complex terms) π.χ. δυφιακό σφάλμα - bit error, 8 δυφιακή κωδίκευση - 8 bit coding.

1.3.1.1 Η χρησιμότητα των όρων

Οι όροι είναι σημαντικοί για την εξαγωγή γνώσης. Είναι κωδικοποιημένη γνώση. Η γενική αποδοχή της σημασίας των όρων μειώνει την ασάφεια, τις παρανοήσεις, διευκολύνει τις συναλλαγές και βελτιώνει την ποιότητα της ζωής μας.

Οι όροι αποτελούν επίσης βασικό γλωσσικό πόρο, απαραίτητο για το σχεδιασμό και τη λειτουργία συστημάτων μηχανικής μετάφρασης, μεταφραστικών μνημών, μηχανών αναζήτησης πληροφορίας στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης, θησαυρών, συστημάτων διόρθωσης ορθογραφικών λαθών, μηχανών αυτόματης ταξινόμησης κειμένων, μηχανών αυτόματης δρομολόγησης κειμένων κλπ. Στους όρους στηρίζονται οι δομές ανάκτησης στα πληροφορικά συστήματα (Καραγιάννης, 2004: 22).

Ο παγκόσμιος ιστός, το διαδίκτυο επικοινωνεί τον όρο σε όλο τον πλανήτη ακόμη και στο πιο απομακρυσμένο σημείο (αρκεί να υπάρχει πρόσβαση στο διαδίκτυο).

Η Ελλάδα είναι χώρα που δέχεται συνήθως όρους και δεν δημιουργεί όρους. Πρέπει να βρίσκει το κατάλληλο ισοδύναμο του ξένου όρου. Τι συμβαίνει στην περίπτωση που δεν υπάρχουν οι αντίστοιχοι όροι στη γλώσσα που θέλουμε να μεταφράσουμε; Πως σχηματίζονται οι όροι;

1.3.1.2 Σχηματισμός όρων

Σχηματισμός όρου είναι η διεργασία κατασήμενσης κατά την οποία δημιουργείται ή επιλέγεται λέξη ή σύνολο λέξεων μιας φυσικής γλώσσας σαν όρος για τη γλωσσική έκφραση της έννοιας σε ένα ορισμένο θεματικό πεδίο (Βαλεοντής & Μάντζαρη, 2006).

Οι υποψήφιοι όροι παίζουν ιδιαίτερο ρόλο στη μετάφραση εξειδικευμένων κειμένων όχι μόνο γιατί ο μεταφραστής πρέπει να τους εντοπίζει στο πρωτότυπο κείμενο και να τους αποδίδει ανάλογα στη γλώσσα-στόχο αλλά και στην περίπτωση που δεν υπάρχει ορολογικό ισοδύναμο στη γλώσσα-στόχο ο μεταφραστής πρέπει να είναι σε θέση να προτείνει ένα ισοδύναμο (Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 99).

Οι ταχείς ρυθμοί ανάπτυξης της τεχνολογίας και της επιστήμης έχουν σαν αποτέλεσμα την συνεχή δημιουργία νέων όρων. Θεωρητικά οι όροι πρέπει να είναι μονοσήμαντοι, δηλαδή ένας και μόνο όρος πρέπει να αντιστοιχεί σε μία και μόνο έννοια. Στην πράξη όμως πολλές φορές εμφανίζονται φαινόμενα αμφισημίας και πολυσημίας, όταν ένας όρος αντιστοιχεί σε πολλές έννοιες και συνωνυμίας, όταν πολλαπλοί όροι εκφράζουν την ίδια έννοια.

Στο πλαίσιο του ISO TC 37 ΕΛΟΤ 402 έχουν συνταχθεί πρότυπα που καθοδηγούν τους επιστήμονες να δημιουργούν όρους.

Τρεις είναι οι τρόποι σχηματισμού όρων:

A) Δημιουργία νέων μορφών (νεοόρων). Οι νέες μορφές είναι λεξικές οντότητες που δεν υπήρχαν προηγουμένως και αποτελούν είδος νεολογισμού. Τρεις είναι οι κύριοι μηχανισμοί δημιουργίας:

1. Η παραγωγή που δίνει νέους όρους με την προσθήκη ενός ή περισσότερων προσφυμάτων σε μία ρίζα ή σε μία λέξη π.χ. αριθμ(ός)+ικός = αριθμητικός, στα αγγλικά de+toxi+fi+cation = detoxification.
2. Η σύνθεση διακρίνεται στη σύμπλεξη (δίνει μονολεκτικούς, πολυλεκτικούς και σύμπλοκους όρους) π.χ. αριθ+ικός, σύνθεση συνεργασία και σύμειξη που δίνει συμμείγματα (δυναδικό+ψηφίο = δυφιο)
3. Η συντόμευση που διακρίνεται στη δημιουργία **συντομογραφίας** (δημιουργείται με παράλειψη λέξεων ή τμημάτων λέξεων π.χ. πλήρης μορφή: και τα λοιπά, συν.: κλπ.), **συνοπτικής μορφής** (χρησιμοποιεί λιγότερες λέξεις για να αποδώσει την ίδια έννοια π.χ. πλήρης μορφή: Court of Justice of the European Communities, συντ.: Court), **συντετμημένης μορφής** (είναι η συντομομορφή ενός μονολεκτικού όρου ή ονόματος που σχηματίζεται με παράλειψη του πρώτου, του μεσαίου ή του τελευταίου τμήματος του όρου ή ονόματος π.χ. προκατ – προκατασκευασμένος), **αρκτικόλεξου ή ακρωνύμου** (σύντομος τρόπος γραφής που παράγεται από τα αρχικά γράμματα ή τις συλλαβές των λέξεων μιας επωνυμίας ή και φράσης π.χ. ακρώνυμο: Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού – ΔΕΗ, Modulator demodulator – modem)

B) Δημιουργία νέων όρων από υπάρχουσες μορφές. Χρησιμοποιούνται οι εξής διεργασίες: **μετατροπή** (μορφοσυντακτική διαφοροποίηση της μορφής π.χ. κάθετος (Επίθ.), η κάθετος

(Ουσ.), **οροποίηση** (μια λέξη ή φράση της γενικής γλώσσας η οποία μετασχηματίζεται σε όρο που κατασημαίνει έννοια στην ειδική γλώσσα π.χ. circuit στη γενική γλώσσα σημαίνει γραμμή που περικλείει επιφάνεια, ενώ στην ειδική διευθέτηση διατάξεων ή μέσων μέσα από τα οποία μπορεί να περάσει ρεύμα), **διαθεματικός δανεισμός** (μία ειδική κατασήμανση σε ένα θεματικό πεδίο το οποίο επαναχρησιμοποιείται σε άλλο πεδίο για να παραστήσει διαφορετική έννοια π.χ. ο όρος *αντίδραση* έχει διαφορετική έννοια στη χημεία, άλλη στη φυσική και άλλη στη φυσιολογία) και τέλος **η σημασιολογική μεταφορά στην ειδική γλώσσα** (ο υπάρχων όρος χρησιμοποιείται για να κατασημάνει άλλη έννοια με λογική επέκταση).

Γ) Διαγλωσσικός δανεισμός ο οποίος χωρίζεται σε :

1. Άμεσος δανεισμός: Είναι η πλήρης υιοθέτηση όρων από άλλες γλώσσες. Τα άμεσα δάνεια συνήθως μεταγράφονται με ελληνικούς χαρακτήρες στην κοντινότερη απόδοση της προφοράς του ξενόγλωσσου έργου π.χ. μοντέλο – modello
2. Μεταφραστικός δανεισμός: Τα μορφολογικά στοιχεία ενός όρου της γλώσσας πηγής μεταφράζονται στοιχείο προς στοιχείο για να σχηματίσουν ένα νέο όρο στη γλώσσα-στόχο π.χ. weltanschauung = κοσμοθεωρία (ΕΛΕΤΟ², 2010: 1-3).

Η επιτυχία μιας μετάφρασης όρου, το αν θα καταφέρει δηλαδή να αντικαταστήσει στη χρήση το αυτούσιο δάνειο ή όχι είναι αποτέλεσμα αλληλεξάρτησης κοινωνικοϊδεολογικών και γλωσσικών παραγόντων. Εξαρτάται από τον ιδεολογικό προσανατολισμό και τους κοινωνικούς ή άλλους στόχους των ομάδων που πρωτοεισάγουν ή χρησιμοποιούν τον όρο και τη στάση τους απέναντι στη γλώσσα προέλευσής του (ομάδες νέων, ομάδες επιστημόνων, καλλιτεχνών ή τεχνικών), συγχρόνως όμως και από καθαρά επικοινωνιακούς ή γλωσσικούς παράγοντες. Ως προς τους τελευταίους, οι γλωσσολόγοι επισημαίνουν συγκεκριμένα σημεία που πρέπει να προσεχτούν.

Πέρα από το ειδικό σημασιολογικό περιεχόμενό τους, δεν υπάρχουν γενικά και καθορισμένα κριτήρια για την διάκριση των όρων: μια λεξιλογική μονάδα μπορεί να είναι όρος σε κάποιο ειδικό γνωστικό πεδίο, όχι όμως σε κάποιο άλλο. Επίσης, όροι μπορεί να είναι και λέξεις προερχόμενες από τη γενική γλώσσα, οι οποίες όμως σε ένα συγκεκριμένο τομέα χρησιμοποιούνται με ειδική έννοια.

² http://www.eleto.gr/download/Orogramma/Or103_V04.pdf

Η πλειονότητα των όρων είναι σύνθετες πολυλεκτικές μονάδες. Οι περισσότεροι πολυλεκτικοί όροι είναι ουσιαστικά, που είτε αποτελούνται από δυο ή περισσότερα ουσιαστικά π.χ. *γλώσσα-στόχος*, *σύμπλεγμα βιταμινών Β*, είτε από ουσιαστικό συνοδευόμενο από επίθετο π.χ. *ανιχνευτής νουκλειικών οξέων*. Η ύπαρξη τέτοιων όρων αποτελεί μια από τις κύριες ερευνητικές προκλήσεις στο χώρο της αυτόματης αναγνώρισης όρων, επειδή είναι στενά συνυφασμένα με τα προβλήματα ασάφειας και ποικιλότητας των όρων (Ανανιάδου & Ζερβάνου, 2004: 284, 286).

Η χρήση των κατάλληλων ηλεκτρονικών εργαλείων μας βοηθά να κατανοήσουμε σε πιο επιστημονικό και τεχνικό πεδίο ανήκουν οι όροι, πως χρησιμοποιούνται σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον και να επιλυθούν έτσι τυχόν προβλήματα ασάφειας και ποικιλότητας των όρων.

1.3.2 Ορολογία και χρήστες

Με βάση το διεπιστημονικό χαρακτήρα της ορολογίας η Talavan Zanon (2011: 9) διακρίνει τρία είδη χρηστών της:

α) Οι παραγωγοί ή άμεσοι χρήστες: Δηλαδή οι ειδικοί ενός πεδίου οι οποίοι θεωρούνται αυτοί που ασκούν συγκεκριμένο επιστημονικό έργο, επάγγελμα ή δραστηριότητα π.χ. δικηγόροι, κτηνίατροι, καλαθοσφαιριστές, αρχαιολόγοι. Χρησιμοποιούν την ορολογία σε καθημερινή βάση. Οι διδάσκοντες και οι διδασκόμενοι ανήκουν επίσης σε αυτή την κατηγορία.

β) Οι λήπτες ή έμμεσοι χρήστες: Στην ουσία είναι αυτοί που έχουν ποικίλο βαθμό εξειδίκευσης π.χ. επαγγελματίες των γλωσσικών επιστημών, μεταφραστές, διερμηνείς, φοιτητές, γλωσσολόγοι, επιμελητές, αναθεωρητές φιλόλογοι, δημοσιογράφοι ειδικού θέματος. Σαν γλωσσικοί διαμεσολαβητές είναι οι σημαντικότεροι πελάτες των ορολογικών πόρων όπως λεξικά, γλωσσάρια, βάσεις δεδομένων κλπ. Οι διδάσκοντες και οι διδασκόμενοι του αντίστοιχου πεδίου ανήκουν στην κατηγορία αυτή.

γ) Οι ορολόγοι είναι οι γλωσσολόγοι οι οποίοι έχουν ειδικευτεί στην ορολογία και σε ένα συγκεκριμένο πεδίο ταυτόχρονα, όπως είναι επίσης οι ειδικοί συγκεκριμένου πεδίου που έχουν ειδικευτεί και σε ορολογικά ζητήματα του πεδίου τους.

Λόγω της κωδικοποίησης των πληροφοριών, η ορολογία κάθε πεδίου (περιοχή όπου αναπτύσσεται μία δραστηριότητα) είναι πολύ χρήσιμη για το δέκτη που είναι ειδικός ή ειδικευόμενος παρά για τον αδαή. Τα επιστημονικά κείμενα έχουν «ειδικό» κοινό το οποίο διευρύνεται μόνο στην περίπτωση της «εκκλαϊκευμένης» επιστήμης (Λέκκα, 2004: 85).

Και οι δύο ομάδες έχουν σαν επαγγελματική δραστηριότητα την ορολογία ή την ορογραφία αυτή καθαυτή είτε από θεωρητικό ενδιαφέρον είτε από πρακτική προοπτική: δημιουργούν τράπεζες δεδομένων, εξειδικευμένα λεξικά και γλωσσάρια, υπολογιστικά προγράμματα για διαχείριση τεχνολογίας κλπ.

Η ορολογία αποτελεί το βασικό συστατικό της εξειδικευμένης μετάφρασης.

1.4 Τι είναι η εξειδικευμένη μετάφραση;

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τι σημαίνει εξειδικευμένη μετάφραση πρέπει πρώτα να καταλάβουμε τι είναι η εξειδικευμένη γλώσσα. Η εξειδικευμένη γλώσσα διαφέρει από την «κοινώς» ομιλούμενη γλώσσα, όσον αφορά την χρήση της, καθώς και τις πληροφορίες τις οποίες μεταφέρει. Σύμφωνα με την άποψη της Cabré (1998, στο Coancă, 2011), θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι ένα υποσύνολο της φυσικής γλώσσας, καθώς αποτελείται από ειδική ορολογία και ειδικό λεξιλόγιο, το οποίο σχετίζεται με συγκεκριμένο επάγγελμα ή δραστηριότητα, κάτι που δεν συναντάται στην φυσική γλώσσα. Με άλλα λόγια, κάθε κλάδος της επιστήμης και της τεχνικής έχει τη δικιά του γλώσσα που βασίζεται στη δικιά του ειδική ορολογία. Για παράδειγμα, ένας όρος που χρησιμοποιείται στη καθημερινή γλώσσα, αποκτά διαφορετική έννοια και γίνεται λιγότερο ακριβής σε σχέση με το αντίστοιχό του στην εξειδικευμένη γλώσσα. (Π.χ. Ο ποδοσφαιρικός αστέρας στην καθημερινή γλώσσα έχει την σημασία ενός διάσημου ποδοσφαιρικού παίκτη, ενώ ένας αστέρας σε μια εξειδικευμένη γλώσσα όπως η αστρονομία έχει την σημασία ενός ουράνιου σώματος, η λέξη ποντίκι άλλη σημασία έχει στην καθημερινή γλώσσα (ζώο) και άλλη στη γλώσσα των υπολογιστών (εργαλείο)).

Το μόνο που διαφέρει είναι το επίπεδο της εξειδίκευσης. Όπως συνοψίζει και η Cabré, “κάθε εξειδικευμένη γλώσσα μπορεί να βελτιωθεί σε πολλαπλά-διαφορετικά επίπεδα εξειδίκευσης, το θέμα καθορίζει την εξειδικευμένη γλώσσα και ένα κείμενο δεν παύει να είναι εξειδικευμένο

παρόλο ότι είναι εκλαϊκευμένο, ο δε βαθμός της εξειδίκευσης είναι απλά μικρότερος³. Τα εξειδικευμένα πεδία, όπως είναι για παράδειγμα το ηλεκτρονικό εμπόριο (e-commerce) χρησιμοποιούν τεχνική γλώσσα. Οι περισσότεροι όροι του ηλεκτρονικού εμπορίου προέρχονται από την Αγγλική γλώσσα και εκφράζονται με ακρωνύμια, έτσι λοιπόν η χρήση της γλώσσας του ηλεκτρονικού εμπορίου σημαίνει την χρήση ενός κρυπτογραφημένου κώδικα ο οποίος μπορεί να αποκρυπτογραφηθεί μόνο από ειδικευμένους στη συγκεκριμένη γλώσσα. Ένα παράδειγμα χρήσης ακρωνύμιων είναι ο όρος B2B «Business to Business» όπου η πρόθεση “to” έχει αντικατασταθεί από τον αριθμό δυο ‘2’ και δηλώνει τις επιχειρήσεις οι οποίες συνεργάζονται μεταξύ τους (Coancă, 2011: 2).

Γενικά αν θέλουμε να αποδώσουμε την σημασία της μετάφρασης θα λέγαμε ότι είναι η διαδικασία κατά την οποία γίνεται απόπειρα ανασύνθεσης της ακριβέστερης ισοδύναμης προσέγγισης του μηνύματος της γλώσσας-πηγής στην γλώσσα-στόχο, πρώτα σε επίπεδο εννοιών και κατόπιν σε επίπεδο ύφους. Δηλαδή, αμφότερα τα κείμενα πρέπει να μεταδίδουν το ίδιο μήνυμα στον μεγαλύτερο βαθμό που τους το επιτρέπουν οι φυσικοί περιορισμοί. Τέτοιοι περιορισμοί είναι το συγκεκριμένο³, οι γραμματικοί κανόνες και των δύο γλωσσών, το συντακτικό, οι συγγραφικές συμβάσεις, οι αντίστοιχοι ιδιωτισμοί και τα παρόμοια (Nida & Taber, 2003: 12).

Με βάση όλα τα παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι η εξειδικευμένη μετάφραση είναι το αποτέλεσμα προσπαθειών για να ταξινομηθεί η δραστηριότητα της μετάφρασης μέσω τυπολογιών ή κατηγοριοποιήσεων, ώστε να κάνουν την σκέψη και την επικοινωνία στη μετάφραση ευκολότερη. Καλύπτει τα πεδία των εξειδικευμένων ζητημάτων που δεν εμπίπτουν στην λογοτεχνική μετάφραση, όπως είναι η επιστήμη και τεχνολογία, το μάρκετινγκ, τα οικονομικά, τα νομικά, η πολιτική, η ιατρική, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης καθώς και άλλους τομείς όπως η θαλάσσια ναυσιπλοΐα, η αρχαιολογία, η γεωγραφία και η διατροφολογία.

Σύμφωνα με τον Gémard (1995, στο Gotti & Sarcevic, 2006: 13), πατέρα του τομέα της νομικής γλωσσολογίας (jurilinguistique), ο οποίος αναλύει την εξειδικευμένη μετάφραση στον τομέα του δικαίου, υποστηρίζει πως ένας μεταφραστής νομικών κειμένων αποφασίζει για την στρατηγική της μετάφρασης που θα ακολουθήσει βάσει των περιορισμών που επιβάλλονται από

³ Συγκεκριμένο ή το **Εννοιολογικό Πλαίσιο** μιας οντότητας -φυσικής ή ιδεατής- είναι το σύνολο των παραμέτρων, συνθηκών, εννοιών και καταστάσεων που την περιβάλλουν και την καθορίζουν φυσικά ή εννοιολογικά. Η ίδια οντότητα εκτός του εννοιολογικού της πλαισίου πιθανώς αποκτά διαφορετικά νοήματα και μεταδίδει διαφορετικές παραστάσεις.

το είδος του κειμένου (νομοθετικό κείμενο, δικαστική απόφαση, σύμβαση ή άλλο), από τις έννοιες που θα πρέπει να μεταφραστούν, από το σκοπό του κειμένου και σε ποιους θα απευθύνεται. Ειδική έμφαση δίνεται στο ρόλο της κουλτούρας και στην ασυμφωνία των νομικών εννοιών σε διαφορετικά νομικά συστήματα, δυο παράγοντες οι οποίοι κάνουν σχεδόν αδύνατη την επίτευξη ολοκληρωτικής ή σχεδόν ολοκληρωτικής ισοδυναμίας στη νομική μετάφραση. Κάνει επίσης μια διάκριση μεταξύ των μεταφράσεων σε διάφορα εθνικά συστήματα και γλώσσες, μεταφράσεις σε δίγλωσσες ή πολύγλωσσες χώρες με ένα, δυο ή μεικτά νομικά συστήματα καθώς και στις μεταφράσεις σε διεθνείς οργανισμούς ή σε περιφερειακό επίπεδο.

Προσπαθώντας να συνδυάσουμε στοιχεία από ορισμούς σχετικά με την εξειδικευμένη επικοινωνία και τη μετάφραση θα μπορούσαμε να πούμε ότι ένας εφικτός ορισμός της εξειδικευμένης μετάφρασης είναι:

Εξωτερίκευση των εξειδικευμένων γνωστικών συστημάτων και της γνωστικής επεξεργασίας, σταθμισμένα και επιλεγμένα από το κείμενο-πηγή στοιχεία, που υπόκεινται στη κρίση του μεταφραστή ή του αναγνώστη για το πώς θα τα χρησιμοποιήσει καθώς ο μεταφραστής θα πρέπει να εξάγει όλη την σχετική γνώση μέσω της εσωτερίκευσης των εξειδικευμένων γνωστικών συστημάτων και της γνωστικής επεξεργασίας, με στόχο την διάχυση αυτής της γνώσης σε ένα άλλο γλωσσικό και πολιτισμικό πλαίσιο που κυριαρχείται από τον σκοπό (Sandrini, 2006: 109-110).

Ποια είναι όμως τα κριτήρια εκείνα τα οποία μας βοηθούν να πραγματοποιήσουμε με επιτυχία μια αποτελεσματική μετάφραση; Χρειάζονται συγκεκριμένες ικανότητες; Εδώ μπαίνει ο όρος Μεταφραστική Ικανότητα.

1.4.1 Μεταφραστική ικανότητα

Όσοι ασχολούνται με τη μετάφραση ειδικών κειμένων θεωρούν ότι προτεραιότητα είναι μέσω της μετάφρασης να μεταδοθούν γνώσεις. Για να γίνει αυτό πρέπει ο μεταφραστής να ερευνήσει το αντικείμενο που πρόκειται να μεταφράσει.

Σύμφωνα με τον Kautz (2002, στο Βηδενμάιερ, 2009: 89) ένα ουσιαστικό στοιχείο της ικανότητας του μεταφραστή αποτελεί η ερευνητική ικανότητα καθώς και τα 2/3 του χρόνου του που αφιερώνονται στην έρευνα. Έμπειροι μεταφραστές χρησιμοποιούν τη βιβλιογραφία που αναφέρεται στις υποσημειώσεις ή στο τέλος του προς μετάφραση κειμένου ώστε να βρουν πληροφοριακά κείμενα για το αντικείμενο που μεταφράζουν.

Με βάση το μοντέλο του PACTE 2011, η μεταφραστική ικανότητα είναι το σύστημα δηλωτικών και κυρίως διαδικαστικών γνώσεων οι οποίες είναι απαραίτητες στη μετάφραση. Είναι δηλαδή το υποστηρικτικό σύστημα γνώσεων και δεξιοτήτων που απαιτούνται για να μπορεί κάποιος να μεταφράσει.

Η μεταφραστική ικανότητα παρουσιάζει τέσσερις ιδιαιτερότητες:

- α) πρόκειται για εξειδικευμένη γνώση που δε διαθέτουν όλοι οι δίγλωσσοι,
- β) είναι γνώση κατά κύριο λόγο διαδικαστική και όχι δηλωτική,
- γ) αποτελείται από πολλές υπο-ικανότητες που συνδέονται μεταξύ τους και
- δ) η στρατηγική συνιστώσα παίζει καθοριστικό ρόλο.

Στο προτεινόμενο μοντέλο (PACTE, 2011), η μεταφραστική ικανότητα συνίσταται σε 5 υπο-ικανότητες και σε ψυχοφυσιολογικές συνιστώσες :

1. **Δίγλωσση υπο-ικανότητα.** Πρόκειται για διαδικαστικές κατά κύριο λόγο γνώσεις πραγματολογικής και κοινωνιογλωσσικής υφής.
2. **Εξωγλωσσική υπο-ικανότητα.** Πρόκειται για διαδικαστικές κατά κύριο λόγο δηλωτικές ρητές και υπόρρητες, σχετικά με τον πραγματικό κόσμο γενικότερα και με συγκεκριμένα πεδία ειδικότερα. Είναι γνώσεις διπολιτισμικές, εγκυκλοπαιδικές και θεματικές, κειμενικές και λεξικο-γραμματικές.
3. **Υπο-ικανότητα μεταφραστικών γνώσεων.** Πρόκειται για γνώσεις κατά κύριο λόγο δηλωτικές ρητές και υπόρρητες, σχετικά με τις αρχές που διέπουν τη μετάφραση γενικά αλλά και με επαγγελματικές πτυχές.

4. **Εργαλειακή υπο-ικανότητα.** Πρόκειται για γνώσεις κατά κύριο λόγο διαδικαστικές που αφορούν τη χρήση πηγών τεκμηρίωσης και τις τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΙC) με εφαρμογή στη μετάφραση (λεξικά κάθε είδους, εγκυκλοπαίδειες, γραμματικές, βοηθήματα σύνταξης, παράλληλα κείμενα, ηλεκτρονικά σώματα κειμένων, μηχανές αναζήτησης κ.λπ.).

5. **Στρατηγική υπο-ικανότητα.** Πρόκειται για διαδικαστικές γνώσεις που συμβάλουν στην αποτελεσματικότητα της μεταφραστικής διαδικασίας και στην επίλυση των προβλημάτων που συναντά ο μεταφραστής. Αυτή η υπο-ικανότητα παίζει ρόλο κλειδί με επίπτωση σε όλες τις άλλες αφού αποτελεί το συνδετικό κρίκο μέσω του ελέγχου της μεταφραστικής διαδικασίας. Επιτρέπει το σχεδιασμό της διαδικασίας και την επεξεργασία του μεταφραστικού έργου (με την επιλογή της μεθόδου), την αξιολόγηση της διαδικασίας και των επιμέρους αποτελεσμάτων σε συνάρτηση με τον τελικό στόχο, την ενεργοποίηση των διαφόρων υπο-ικανοτήτων με σκοπό την κάλυψη ενδεχομένων κενών και τέλος την αναγνώριση των μεταφραστικών προβλημάτων και την εφαρμογή διαδικασιών για τη λύση τους.

Υπάρχουν επιπλέον οι ψυχοφυσιολογικές συνιστώσες: γνωστικές συνιστώσες και στάσεις και συμπεριφορές κάθε είδους, καθώς και ψυχοκινητικοί μηχανισμοί (μνήμη, φιλομάθεια, επιμονή, αυστηρότητα, κριτικό πνεύμα, δημιουργικότητα, λογικός συλλογισμός κλπ.).

Όλες αυτές οι υπο-ικανότητες διαπλέκονται μεταξύ τους κατά τη μετάφραση αλλά υπάρχει ιεραρχική σχέση μεταξύ τους με τη στρατηγική υπο-ικανότητα να παίζει ηγετικό ρόλο (PACTE, 2011 στο Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 131-132).

Σύμφωνα με την Μπατσαλιά (2008) ο μεταφραστής πρέπει να αποκτήσει τις παρακάτω δεξιότητες:

1. αναγνώριση μέσω ανάλυσης και ερμηνείας του επικοινωνιακού σκοπού του πρωτοτύπου: οι καλοί μεταφραστές αναλύουν πλήρως κάθε πρόταση προτού δημιουργήσουν νέες στη γλώσσα - στόχο,
2. αναγνώριση μέσω ανάλυσης όλων των εν δυνάμει ερμηνειών του πρωτοτύπου,
3. ικανότητα επανασύλληψης των νοημάτων του πρωτοτύπου εντός των δεδομένων της γλωσσικής κοινότητας της γλώσσας - στόχου,

4. ικανότητα διερεύνησης του γλωσσικού συστήματος της γλώσσας - στόχου για να αποδώσει σε επίπεδο ομιλίας όλα τα εν δυνάμει νοήματα και όλες τις εν δυνάμει ερμηνείες του πρωτοτύπου,

5. ικανότητα χειρισμού της γλώσσας - στόχου με τέτοιο τρόπο ώστε οι λεξικολογικές, μορφολογικές, συντακτικές και υφολογικές επιλογές να είναι εναρμονισμένες με εκείνες τις συμβάσεις που διέπουν τη γλώσσα - στόχο στο συγκεκριμένο είδος κειμένου.

Η μετάφραση είναι επικοινωνιακή διαδικασία και ο επικοινωνιακός σκοπός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με το πρωτότυπο, ενώ παράλληλα απαιτεί την ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων, οι οποίες δεν αποκτώνται αυτόματα και αυτονόητα κατά την εκμάθηση μιας γλώσσας.

Ο μεταφραστής οφείλει να αναγνωρίζει τον επικοινωνιακό σκοπό του πρωτοτύπου και να διαθέτει στη γλώσσα - στόχο τόση επάρκεια ώστε να προσαρμόσει τα γλωσσικά μέσα που χρησιμοποιεί στον εκάστοτε επικοινωνιακό σκοπό.

Η Βηδενμάιερ (2009: 2) υποστηρίζει ότι η ερευνητική ικανότητα –ως επιμέρους ικανότητα της ΜΙ– κατέχει ένα κεντρικό ρόλο σε όλα τα στάδια της μεταφραστικής διαδικασίας.

Τα μέσα της έρευνας των μεταφραστών είναι τα λεξικά, τα γλωσσάρια, οι εγκυκλοπαίδειες, τα παράλληλα κείμενα, τα πληροφοριακά κείμενα, οι πληροφοριοδότες (είναι κυρίως οι ειδικοί του πεδίου) και οι βάσεις δεδομένων.

Στη διάθεση των μεταφραστών σήμερα υπάρχουν έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα έρευνας και φυσικά υπάρχει το διαδίκτυο. Για να βρει κανείς ένα παράλληλο κείμενο ή πληροφοριοδότη δε χρειάζεται να διασχίσει την πόλη του ή να πάει σε κάποια βιβλιοθήκη. Μπορεί όλα αυτά να τα βρει στο διαδίκτυο.

Η ερευνητική ικανότητα είναι σημαντική τόσο στη διδασκαλία της μετάφρασης όσο και για την μεταφραστική πρακτική. Η απόδοση των μεταφραστών έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας που εμφανίζεται αρωγός της μεταφραστικής ικανότητας. Σήμερα ένας έμπειρος μεταφραστής μπορεί να μεταφράζει είκοσι σελίδες σε μία μέρα, αριθμός αδιανόητος την εποχή της γραφομηχανής. Η διασφάλιση της ποιότητας της μετάφρασης υποστηρίζεται από εργαλεία όπως ο αυτόματος ορθογραφικός έλεγχος, μεταφραστικές μνήμες

κλπ. που δίνουν νέες δυνατότητες στην έρευνα. Η μεταφραστική ικανότητα προσκτάται με την άσκηση, την εμπειρία και την γνώση (Βηδενμάιερ, 2009: 10).

Η μεταφραστική ικανότητα σύμφωνα με τον ορισμό των ειδικών του EMT⁴ (European Master's in Translation, 2009: 3) είναι συνδυασμός δεξιοτήτων, γνώσης, συμπεριφοράς και τεχνογνωσίας που είναι απαραίτητες για την επιτέλεση δεδομένης μεταφραστικής δραστηριότητας σε δεδομένες συνθήκες.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα πειράματος (PACTE, 2011 στο Δογορίτη & Βυζάς, 2015), τόσο οι καθηγητές ξένης γλώσσας όσο και οι μεταφραστές έχουν συνολικά δυναμική προσέγγιση στη μετάφραση κειμένου γιατί και οι δυο ομάδες ειδικεύονται στη γλώσσα και γνωρίζουν καλά την επικοινωνιακή λειτουργία της. Ωστόσο τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα έχουν δείξει ότι μόνο όσοι διαθέτουν ειδίκευση στη μετάφραση –το σύνολο των κατάλληλων γνωστικών συμπεριφορών– είναι ικανοί να μετατρέψουν τη συνολική δυναμική προσέγγιση της μετάφρασης ενός συγκεκριμένου κειμένου σε δυναμική προσέγγιση των μεταφραστικών προβλημάτων ενός κειμένου και να προτείνουν αποδεκτές λύσεις σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Από όλα αυτά βγαίνει το συμπέρασμα ότι η μεταφραστική ικανότητα αποτελείται από ένα σύνολο γνωστικών συμπεριφορών και είναι κάτι διακριτό από τη γλωσσική ικανότητα (Alves & Goncalves 2007· Malmjaer, 2009 στο Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 134).

1.4.2 Προβλήματα μετάφρασης επιστημονικού και τεχνικού λόγου

Παρότι είναι γνωστό πως η μετάφραση είναι η αντανάκλαση ενός κειμένου - πηγής σε ένα ισοδύναμο κείμενο - στόχο, στην πραγματικότητα τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Μια μετάφραση δεν περιλαμβάνει απλά την μετάφραση των γλωσσικών δομών (συντακτικό και γραμματική), αλλά και τη μετάφραση λεξιλογικού και σημασιολογικού περιεχομένου καθώς και τα στυλιστικά στοιχεία της γλώσσας πηγής τα όποια χρειάζονται να «αναπαραχθούν» στην αντίστοιχη γλώσσα - στόχο. Ενώ η εν γένει μετάφραση συνεπάγεται μια κατανόηση του αυθεντικού κειμένου καθώς και των εμπεριεχομένων εκφράσεων και μηνυμάτων που πρέπει να

⁴ http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf

μεταφερθούν στη γλώσσα - στόχο, η εξειδικευμένη μετάφραση περιπλέκει κάπως τα πράγματα καθώς οι μεταφραστές εκτός του ότι χρειάζεται πρώτα να κατανοήσουν το αρχικό κείμενο, θα πρέπει στη συνέχεια να αναγνωρίσουν την ορολογία που αφορά στο συγκεκριμένο εξειδικευμένο τομέα ώστε να αναζητήσουν την αντίστοιχη ορολογία στη γλώσσα - στόχο και εν τέλει θα πρέπει να δημιουργήσουν ένα κείμενο στη γλώσσα - στόχο, το οποίο θα αναπαράγει το ίδιο περιεχόμενο και το οποίο θα χρησιμοποιεί όρους που θα προσομοιάζουν με αυτούς στο κείμενο - πηγή (Talavan Zanon, 2011: 3-4).

Σύμφωνα με τους Hervey & Higgins (1992, στο Γούτσος, 2004: 99) δεν είναι δυνατόν να αναφερόμαστε γενικευτικά στον επιστημονικό και τεχνικό λόγο, εφόσον κάθε ειδικευμένο πεδίο έχει το δικό του ιδίωμα, την δική του τεχνική αργκό και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του είδους, με τα οποία ο μεταφραστής πρέπει να είναι εξοικειωμένος για να παραγάγει ένα πειστικό κείμενο-στόχο. Η πολυδιάσπαση των κειμένων σε είδη οδήγησε τους μελετητές να κάνουν λόγο για γλώσσες για ειδικούς σκοπούς, υπογλώσσες ή ειδικές γλώσσες. Ωστόσο πιο σημαντική από τη θεωρητική κατάταξη των κειμένων στη γλώσσα-πηγή και των μεταφράσεων στη γλώσσα-στόχο είναι η αναγνώριση από το μεταφραστή των πτυχών του περιεχόμενου (του συμφραζόμενου) που καθορίζει τη μεταφραστική διαδικασία και τα διαπολιτισμικά χαρακτηριστικά (ομοιότητες, διαφορές) κάθε κειμένου. Τις περισσότερες φορές δεν είναι δυνατό να γίνει κατανοητός ένας όρος χωρίς ο μεταφραστής να λάβει υπόψη του τα συμφραζόμενα τα οποία όμως δεν γίνονται κατανοητά από το μη ειδικό. Η λύση στο πρόβλημα αυτό είναι η εκμάθηση του πεδίου από το μεταφραστή ή η συνεργασία του με τους ειδικούς του πεδίου. Αυτό αποτελεί το βασικό πλαίσιο διαμόρφωσης και ανάλυσης της μετάφρασης του επιστημονικού και τεχνικού λόγου (Sager 1993, στο Γούτσος, 2004: 99· Hervey & Higgins, 1992 στο Γούτσος, 2004: 104). Σε όλα αυτά τα προβλήματα βρίσκει λύσεις η χρησιμοποίηση των τεχνολογικών εργαλείων (ηλεκτρονικά λεξικά, ηλεκτρονικά σώματα κειμένων και μεταφραστικές μνήμες).

1.5 Ορολογία, νέες τεχνολογίες και εξειδικευμένη μετάφραση

Ήδη από τη δεκαετία του '60, ο Wüster (1969, στο Κατσογιάννου & Ευθυμίου, 2004: 51) επεσήμανε την ανάγκη να χρησιμοποιηθεί η σύγχρονη τεχνολογία σε όφελος της εξειδικευμένης μετάφρασης. Ειδικότερα, αναφερόταν στη χρήση των υπολογιστών για την σύνταξη ορολογικών λεξικών.

Από τη δεκαετία του '80, εμφανίζεται ο όρος μεταφραστική τεχνολογία που είναι το σύνολο των εφαρμογών της τεχνολογίας οι οποίοι χρησιμοποιούνται στην εξειδικευμένη μετάφραση.

Από τότε μέχρι σήμερα, η τεχνολογία έχει κάνει μεγάλα άλματα και το έργο των μεταφραστών έχει βοηθηθεί πολύ από αυτή την πρόοδο. Με τη διάδοση του διαδικτύου έχει συντελεστεί μία ιστορική τομή η οποία έχει αλλάξει καθοριστικά τον τρόπο εργασίας των μεταφραστών.

Τα τελευταία χρόνια η μετάφραση με τη βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της μεταφραστικής πρακτικής. Οι ορολογικές μνήμες μπορούν άνετα να χρησιμοποιηθούν π.χ. στις ανθρωπιστικές επιστήμες και να λύσουν το πρόβλημα της τυποποίησης και της συνέπειας στις ελληνικές μεταφράσεις.

Η τεχνολογία συνεχώς εξελίσσεται επιδρώντας θετικά στη μετάφραση ως προς την ποιότητα, την πιστότητα και την ποσότητα και θεωρείται πλέον δομικό στοιχείο της μετάφρασης.

Εκτός από τα κλασικά πλέον προγράμματα μηχανικής μετάφρασης, πληθαίνουν συνεχώς οι εφαρμογές που συνδέουν την ορολογία με όλους τους άλλους κλάδους της γλωσσικής τεχνολογίας: διαδικασίες όπως η αναζήτηση στο διαδίκτυο, η αξιοποίηση ηλεκτρονικών λεξικών και θησαυρών, η χρήση προγραμμάτων ορθογραφικής και συντακτικής διόρθωσης υιοθετούνται από ένα ευρύ φάσμα χρηστών του διαδικτύου. Η ανάπτυξη τέτοιων εφαρμογών οδήγησε στη δημιουργία της ορολογικής τεχνολογίας που είναι συνδυασμός γνώσης και εμπειρίας από την ορολογία, την γλωσσολογία και την πληροφορική και ασχολείται με τη διαχείριση των ορολογικών δεδομένων. Οι σημαντικότεροι τομείς εφαρμογής της είναι σήμερα ο εντοπισμός όρων και η ανάκτηση πληροφορίας από ηλεκτρονικά σώματα κειμένων, η δημιουργία οντολογιών, θησαυρών και λεξικών όρων κλπ.

Οι εφαρμογές της ορολογικής τεχνολογίας μπορούν να χωριστούν σε δυο κατηγορίες:

α) Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τον εντοπισμό των όρων σε κείμενα και η εξεύρεση των μεταφραστικών τους αντιστοίχων, για τη συλλογή γλωσσικών δεδομένων που μπορούν να ενσωματωθούν σε υπολογιστικά (τα οποία περιέχουν κωδικοποιημένα δεδομένα αποκλειστικά για χρήση από υπολογιστικές εφαρμογές π.χ. μηχανική μετάφραση) ή ηλεκτρονικά λεξικά (απευθύνονται στους χρήστες προσωπικών υπολογιστών), αλλά και για την ίδια τη δημιουργία λεξικών.

β) Η δεύτερη μεγάλη κατηγορία εφαρμογών αποτελείται από τα γλωσσάρια, λεξικά ή άλλου είδους συλλογές όρων σε έντυπη ή σε ηλεκτρονική μορφή, κυρίως όμως οι διαδικτυακές βάσεις ορολογίας είναι αυτές που περιέχουν μεγάλο πλήθος όρων από διάφορα γνωστικά πεδία και παρέχουν ποικίλες δυνατότητες.

Στον τομέα αυτό οι πλέον δημοφιλείς εφαρμογές είναι οι τράπεζες όρων, δηλαδή ογκώδη υπολογιστικά συστήματα που βασίζονται σε ηλεκτρονικά λεξικά και σώματα κειμένων και λειτουργούν ως αποταμιευτήρια ορολογικών δεδομένων. Πρόκειται για προϊόντα που δημιουργούνται με στόχο αφενός τη συγκέντρωση αξιόπιστων ορολογικών πόρων σε μορφή προσβάσιμη από μεγάλο αριθμό χρηστών και αφετέρου με την οργανωμένη επεξεργασία τους που γίνεται με την βοήθεια των νέων τεχνολογιών (Κατσογιάννου & Ευθυμίου, 2004: 51-54).

Η εργασία εντοπισμού όρων είναι δύσκολη. Δεν υπάρχουν γενικά και καθορισμένα κριτήρια για τη διάκρισή τους. Η αυτόματη αναγνώριση επιστημονικής και τεχνικής ορολογίας είναι πρωταρχικής σημασίας για τη γλωσσική τεχνολογία γιατί μπορεί να βελτιώσει αισθητά την απόδοση των συστημάτων μηχανικής μετάφρασης, εξαγωγής πληροφοριών, αυτόματης κατηγοριοποίησης και δεικτοδότησης κειμένων και άλλων γλωσσικών εφαρμογών (Ανανιάδου & Ζερβάνου, 2004: 283).

Κεφάλαιο Δεύτερο: Γλωσσικοί πόροι

2.1 Βασικά χαρακτηριστικά και κατηγορίες γλωσσικών πόρων

Οι γλωσσικοί πόροι αποτελούν σημαντικές πηγές για τη μελέτη της γλώσσας είτε στο πλαίσιο της έρευνας είτε στο πλαίσιο ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού. Είναι γλωσσικές δυνατότητες που ενσωματώνονται σε υπολογιστικές εφαρμογές οι οποίες χρησιμοποιούνται σε συστήματα πληροφορικής και επικοινωνιακής τεχνολογίας παρέχοντας υπηρεσίες και προϊόντα τα οποία δίνουν τη δυνατότητα στους ανθρώπους να επικοινωνούν πιο φυσικά, πιο αποτελεσματικά και σε μεγαλύτερο εύρος με τους υπολογιστές (Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 157-158).

Η επικράτηση των σύγχρονων υπολογιστικών μεθόδων και τεχνικών μηχανικής μάθησης σε όλους σχεδόν τους τομείς της γλωσσικής τεχνολογίας καθιστά την ύπαρξη και τη διαθεσιμότητα κατάλληλων γλωσσικών πόρων ιδιαίτερα επιτακτική.

Οι γλωσσικοί πόροι αποτελούν πηγές γνώσης που βασίζονται στη γλώσσα και κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με τη Λαμπροπούλου (2010: 4-10) σε:

α) **πόρους αναφοράς**, οι οποίοι περιέχουν κωδικοποιημένη γνώση για τη γλώσσα και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την καλύτερη οργάνωση, επεξεργασία και μελέτη των πόρων πρωτογενούς περιεχομένου π.χ. λεξικοί/εννοιολογικοί πόροι (λεξικά, γλωσσάρια, ορολογικοί πόροι, οντολογίες), πόροι γλωσσικής περιγραφής (γραμματικές, γλωσσικά μοντέλα, εκπαιδευτικό λογισμικό),

β) **πόρους πρωτογενούς υλικού**, δηλαδή κάθε πόρος ψηφιακού/ψηφιοποιημένου λόγου (ψηφιοποιημένα βιβλία, άρθρα από εφημερίδες στο διαδίκτυο, τηλεοπτικές εκπομπές, ψηφιακές πολιτιστικές συλλογές κλπ.),

γ) **πόρους επεξεργασμένου υλικού**, δηλαδή αυτοί που έχουν γίνει αντικείμενο επεξεργασίας με εργαλεία γλωσσικής τεχνολογίας: επισημειωμένα κείμενα (μέρος του λόγου, λήμμα, μορφοσυντακτική πληροφορία, σημασιολογική κατηγορία), επισημειωμένα ηχητικά αρχεία και

αρχεία βίντεο (μεταγραφή προφορικού λόγου, κινήσεις, εκφράσεις προσώπου, αναγνώριση ομιλητή),

δ) **εφαρμογές γλωσσικής τεχνολογίας**, οι οποίες περιλαμβάνουν εργαλεία καθώς και ολοκληρωμένες εφαρμογές που επιτελούν γλωσσική επεξεργασία (στοίχιση πολύγλωσσων κειμένων, μορφολογική επισημείωση, λημματοποίηση, συντακτική ανάλυση, εξόρυξη γνώσης κλπ.), είτε παρουσίαση/προβολή των δεδομένων (ολοκληρωμένα περιβάλλοντα προβολής κειμένων/συλλογών πολυμεσικών δεδομένων κλπ.) .

Η Δημητρούλια (2006: 1-3) κάνοντας μία επισκόπηση των ορισμών της μεταφραστικής τεχνολογίας και μελετώντας το ρόλο της στο πλαίσιο της μεταφρασεολογίας επισημαίνει ότι η μεταφραστική τεχνολογία ορίζεται τις περισσότερες φορές ως ένα σύνολο εφαρμογών που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά στη τεχνική μετάφραση στο σύνολό της και ακόμη περισσότερο σε κάποιους ειδικούς τομείς της, στη τοπική προσαρμογή υλικών και άυλων προϊόντων ή την οπτικοακουστική και την πολυμεσική μετάφραση και τις οποίες οφείλει κανείς να διδάξει στους φοιτητές εν όψει της επαγγελματικής τους αποκατάστασης.

Η ποιότητα μιας μετάφρασης που εμπεριέχει εξειδικευμένους τεχνικούς όρους εμπίπτει σε μεγάλο βαθμό στη διαθεσιμότητα κατάλληλων ορολογικών πόρων. Αυτοί οι «πόροι» όμως, σε σύντομο χρονικό διάστημα γίνονται ξεπερασμένοι εξαιτίας των ιλιγγιωδών τεχνολογικών εξελίξεων. Για αυτό και οι ερευνητές ψάχνουν συνεχώς για καινούργιους πόρους.

Τα δίγλωσσα ηλεκτρονικά σώματα κειμένων είναι πηγές γλωσσικών πόρων κατάλληλων για τη δημιουργία δίγλωσσων και πολύγλωσσων λεξικών, γραμματικών και συντακτικών κανόνων μεταφοράς για συστήματα μηχανικής μετάφρασης (Brown et al., 1990 στο Πιπερίδης, Δεμοίρος & Μπούτσης, 2004: 327).

Τα παράλληλα σώματα κειμένων αποτελούν αυτή τη στιγμή ένα πολύ σημαντικό γλωσσικό πόρο στη γλωσσική διδασκαλία, γιατί δίνουν τη δυνατότητα να μελετηθεί σε βάθος η διαδικασία μετάφρασης, να αναπτυχθούν πολύγλωσσα λεξικά, να μελετηθεί η απόδοση της ορολογίας και να βρεθούν εργαλεία στατικής μηχανικής μετάφρασης (Μικρός & Φουντοπούλου, 2003: 4). Πάροχος πόρων είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που διαθέτει γλωσσικούς πόρους ή και τεχνολογίες και υπηρεσίες γλωσσικής επεξεργασίας.

Οι κύριοι πάροχοι είναι:

Το έργο Clarin (Common Language Resources and Technologies Infrastructure), το οποίο έχει στόχο να δημιουργήσει, να συντονίσει και τελικά να διαθέσει στην ερευνητική κοινότητα και ειδικότερα στη κοινότητα των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών γλωσσικούς πόρους καθώς και τις σχετικές τεχνολογίες αξιοποίησης και επεξεργασίας τους. Είναι μια πανευρωπαϊκής εμβέλειας προσπάθεια να συγκεντρωθούν, να συντονιστούν και εν τέλει να διατεθούν στην ερευνητική κοινότητα γλωσσικοί πόροι, τεχνολογίες και υπηρεσίες ΓΠΤΥ σε όλες τις γλώσσες μέσω μιας διαδικτυακής ερευνητικής υποδομής, η οποία περιλαμβάνει και σχετικά γλωσσικά εργαλεία.

Η πρωτοβουλία αυτή απευθύνεται κυρίως στην ερευνητική κοινότητα αλλά και στο ευρύ κοινό. Οργανωτικά έχει την μορφή πανευρωπαϊκού δικτύου ερευνητικών κέντρων και έχει ως στόχο να παρέχει:

- Πρόσβαση σε πόρους, υπηρεσίες και γλωσσικά εργαλεία για την επεξεργασία των ΓΠΤΥ,
- Τεκμηρίωση των ΓΠΤΥ,
- Συντονισμό της δημιουργίας, αρχειοθέτησης, διαχείρισης και πρόσβασης στους ΓΠΤΥ,
- Ενημέρωση και εκπαίδευση σχετικά με τη χρήση της γλωσσικής τεχνολογίας. (www.clarin.eu).

Το Clarin:el είναι το ελληνικό σκέλος και ενσωματώνει σε ένα δίκτυο αποθετηρίων ψηφιακούς γλωσσικούς πόρους (κείμενο, ήχο, εικόνα, βίντεο) και εργαλεία γλωσσικής τεχνολογίας (εργαλεία αναγνώρισης φωνής, λημματοποιητές, συντακτικούς αναλυτές, εργαλεία αυτόματης εξαγωγής περίληψης κλπ.) που θα είναι διαθέσιμα μέσω των διαδικτυακών υπηρεσιών σε ερευνητές όλων των επιστημών.

Ο σημαντικότερος ευρωπαϊκός οργανισμός που ασχολείται με θέματα συγκέντρωσης, παραγωγής, τυποποίησης και διαχείρισης γλωσσικών και ορολογικών πόρων είναι από το 1995 η ELRA (European Language Resources Association), ενώ η ELDA (Evaluation and Language Resources Distribution Agency) που έχει την ευθύνη της ανάπτυξης και υλοποίησης της ERLA ασχολείται κυρίως με τη διάθεση των ορολογικών πόρων. Ειδικά για την ελληνική γλώσσα υπάρχει το Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου (που είναι μέλος του ELRA) και ειδικότερα το

πρόγραμμα ΛΕΞΙΣ στο πλαίσιο του οποίου συγκεντρώνονται ειδικοί και γενικοί γλωσσικοί πόροι για την ελληνική γλώσσα.

Η κοινοπραξία Ευρωπαϊκός Συντονισμός Γλωσσικών Πόρων (European Language Resource Coordination, ELRC) δημιουργήθηκε με στόχο να συλλέξει γλωσσικούς πόρους για τη δημιουργία συστημάτων αυτόματης μετάφρασης για τις δημόσιες διοικήσεις σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα ικανοποιούν καλύτερα τις καθημερινές ανάγκες των δημοσίων υπηρεσιών σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η κοινοπραξία αποτελεί την πρώτη συντονισμένη προσπάθεια συλλογής δεδομένων του δημοσίου τομέα με στόχο τη τροφοδότηση της πλατφόρμας CEF.AT με μεταφραστικά και γλωσσικά δεδομένα που σχετίζονται με τις καθημερινές ανάγκες των Ευρωπαϊκών εθνικών διοικήσεων.

2.1.1 Λεξικογραφικά Εργαλεία

2.1.1.1 Τα λεξικά και οι βασικές αρχές τους

Αν θέλαμε να δώσουμε ένα γενικό ορισμό για τα ηλεκτρονικά λεξικά, θα αρχίζαμε ορίζοντας πρώτα τα παραδοσιακά έντυπα λεξικά. Τα λεξικά είναι έργα με διδακτικούς στόχους που επιχειρούν να μεταδώσουν συγκεκριμένες γνώσεις με τη μορφή ανεξάρτητων άρθρων τα οποία κατατάσσονται συνήθως με αλφαβητική σειρά.

Οι σημαντικότεροι λόγοι προσφυγής σε λεξικό ανάλογα με την κατηγορία του χρήστη είναι:

- α) ο έλεγχος της ορθογραφίας μιας λέξης,
- β) ο έλεγχος άγνωστων λέξεων κατά την κατανόηση του κειμένου,
- γ) τα προβλήματα με τη σημασία ή τη σύνταξη μιας λέξης κατά την παραγωγή κειμένου και τέλος,
- δ) η εύρεση μεταφραστικών ισοδύναμων κατά τη μετάφραση από μία γλώσσα σε άλλη.

Επίσης συγκεντρώνει, ερμηνεύει και αναπτύσσει τους όρους που αναφέρονται σε ορισμένη επιστήμη ή τέχνη ή στο σύνολο των επιστημών (Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 204).

Οι μεταδιδόμενες γνώσεις καθορίζονται από το αντικείμενο των λεξικών. Όταν π.χ. περιλαμβάνει συγκεκριμένες πληροφορίες γραμματικής υφής πρόκειται για γλωσσικά. Τα γλωσσικά λεξικά περιγράφουν τις λέξεις με τη μορφή και τη σημασία τους ως γλωσσικά στοιχεία και παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία ανάλογα με την οπτική γωνία που βλέπουν την λέξη (Καβουκόπουλος, 2001: 119).

Τα γενικά λεξικά έχουν στόχο την περιγραφή του συνόλου του λεξιλογίου μιας γλώσσας. Αυτό βέβαια δεν είναι εφικτό γι αυτό οι λέξεις που επιλέγονται σε πρώτη φάση είναι οι πιο συνήθεις με βάση τη συχνότητα και την κατανομή στο λόγο και κατατάσσονται κατ' αλφαβητική σειρά. Όσο περισσότερο αυξάνει ο αριθμός των λέξεων τόσο περισσότερες είναι οι σπάνιες λέξεις που εμπερικλείονται (Δογορίτη & Βυζάς 2015: 179).

Τα ειδικά λεξικά μπορεί να είναι εξειδικευμένα δηλαδή να περιλαμβάνουν την ειδική ορολογία του επιστημονικού και τεχνικού κλάδου ή μπορεί να είναι λεξικά προφοράς, ορθογραφίας, ετυμολογικά κλπ.

Τα αναλογικά λεξικά κατατάσσουν τις λέξεις σε νοηματικές ενότητες και όχι αλφαβητικά.

Τα εγκυκλοπαιδικά λεξικά ή εγκυκλοπαίδειες παρέχουν πληροφορίες περιγραφικού τύπου με εικόνες και πίνακες. Περιλαμβάνουν κατά κύριο λόγο κύρια ονόματα, πρόσωπα, περιγραφές πόλεων, χωρών, θρησκείες, ιδεολογίες κλπ. Τα λήμματά τους συντάσσονται κατά αλφαβητική σειρά. Υπάρχουν και σε ηλεκτρονική μορφή.

Στην περίπτωση που μεταδίδεται το περιεχόμενο μιας επιστήμης, πρόκειται για επιστημονικά ή ειδικά λεξικά.

Το μέσο με το οποίο μεταδίδονται οι γνώσεις μπορεί να είναι μια γλώσσα (μονόγλωσσο λεξικό) ή μια ξένη γλώσσα (πολύγλωσσο λεξικό). Στην περίπτωση αυτή δίνεται το ισοδύναμο στην άλλη γλώσσα. Τα μονόγλωσσα και τα πολύγλωσσα λεξικά μπορούν ακόμη να προσθέσουν φράσεις όπου χρησιμοποιούνται οι δεδομένες λέξεις ή επεξηγηματικές εικόνες διαφόρων ειδών.

Τα λεξικά χωρίζονται στα έντυπη μορφής και στα ηλεκτρονικής μορφής.

Τα έντυπα λεξικά είναι περιορισμένα σε όγκο και κλειστά με την έννοια ότι οι προσθήκες, διορθώσεις ή άλλου είδους αλλαγές πρέπει να περιμένουν την επόμενη έκδοση.

Οι διακρίσεις των λεξικών είναι:

α) ως προς το αντικείμενο μπορεί να είναι λέξεις, πράγματα ή έννοιες,

β) ως προς το περιεχόμενό του δηλαδή από το είδος της γνώσης που παρέχει σε σχέση με τα αντικείμενα που αναφέραμε προηγουμένως,

γ) ως προς τους στόχους: περιγραφικά και ρυθμιστικά. Η διαφορά μεταξύ τους είναι ότι τα μεν απαντάνε στην ερώτηση *τι σημαίνει;* (αποκωδικοποίηση) και τα δε στην ερώτηση *πως λέγεται;* (κωδικοποίηση).

Κάθε λεξικό απευθύνεται σε ένα ορισμένο κοινό του οποίου τις ανάγκες πρέπει να ικανοποιήσει. Οι πηγές που θα χρησιμοποιηθούν είναι διαφορετικές για κάθε περίπτωση και η επιλογή τους εξαρτάται από το γνωστικό αντικείμενο και το σκοπό που γράφεται το λεξικό. Η χρήση τεκμηρίωσης εξασφαλίζει τη σύνδεση της ορολογικής έρευνας με την παραγωγή αξιόπιστου έργου.

Οι βασικές τεχνικές για τη σωστή χρήση των λεξικών κατά τη μεταφραστική διαδικασία είναι:

- η επαλήθευση στην αντίστροφη γλωσσική κατεύθυνση,
- ο έλεγχος των ισοδυνάμων στο μονόγλωσσο λεξικό και τέλος,
- η αναζήτηση συνωνύμου στη γλώσσα - πηγή σε περίπτωση που δεν ενδείκνυται κανένα ισοδύναμο της γλώσσας στόχου στο δίγλωσσο λεξικό (Albrecht, 2005 στη Βηδενμάιερ, 2009: 7).

Το υλικό των λεξικών προέρχεται από παλαιότερες εκδόσεις άλλων λεξικών, από τη γλωσσική ικανότητα του λεξικογράφου, από πληροφοριοδότες, από αποδελτιώσεις και από σώματα κειμένων (Virtanen, 1996 στη Βηδενμάιερ, 2009: 5).

Στη σύνταξη ενός λεξικού συμμετέχουν έμπειροι μεταφραστές, οι οποίοι πλαισιώνονται από έμπειρους γλωσσολόγους.

2.1.1.1.1 Λεξικά γενικής γλώσσας

Λεξικό γενικής γλώσσας ονομάζουμε το λεξικό το οποίο αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ των γλωσσικών σημείων, στη θέση που κατέχουν και στο ρόλο που μπορούν να παίζουν οι γλωσσικές μονάδες μέσα στο πολύπλοκο σύστημα στο οποίο εντάσσονται και από το οποίο εξαρτάται ο ορισμός τους. Ένα παράδειγμα λεξικού ορισμού είναι η *πτώση = το να πέφτει κανείς*. Παρόμοιους ορισμούς δεν βρίσκουμε στα εγκυκλοπαιδικά λεξικά και στις εγκυκλοπαίδειες, οι οποίες εκπροσωπούν μια διαφορετική προσέγγιση της γνώσης και στοχεύουν στην πλησιέστερη δυνατή περιγραφή των αντικειμένων τους.

Τα λεξικά γενικής γλώσσας είναι περιγραφικά, δηλαδή εξηγούν τις σημασίες των λέξεων και εκθέτουν τη χρήση τους, όπως αυτή διαπιστώνεται από τη μελέτη των γλωσσικών δεδομένων. Περιλαμβάνουν όλες τις λέξεις της γλώσσας οι οποίες κατατάσσονται και παρουσιάζονται στον αναγνώστη κατά αλφαβητική σειρά (Κατσογιάννου, 2004: 170 – 174).

Είναι η συστηματοποιημένη καταγραφή των λέξεων, του τρόπου γραφής τους, των συνηθέστερων ερμηνειών και χρήσεών τους, των κυριότερων γραμματικών και συντακτικών αναφορών που σχετίζονται με αυτές και αφορά μία γλώσσα, ένα ανοικτό σύνολο λέξεων.

Τα λεξικά αυτά επειδή αφορούν τη συνήθη χρήση της γλώσσας έχουν δυναμικές ιδιότητες. Είναι δηλαδή ανανεώσιμα, απαιτούν επιστημονική έρευνα για την εξέλιξή τους αλλά είναι ανεπαρκή για χρήση από την επιστημονική κοινότητα (Καππή, Κονδύλη & Φρέντζου, 2001: 8).

Αν και τα γενικά λεξικά ενδιαφέρονται κυρίως για λέξεις γενικού περιεχομένου, πολλές φορές συναντώνται όροι οι οποίοι ανήκουν σε συγκεκριμένα γνωστικά πεδία (Βυζάς, 2007: 165, 167).

Οι σημαντικότεροι λόγοι ύπαρξης όρων σε γενικά λεξικά είναι:

- Ο μη καθορισμός σαφούς ορίου μεταξύ λέξης και όρου εξαιτίας της μετανάστευσης λεξιλογικών μονάδων ανάμεσα στη γενική γλώσσα και τις ειδικές γλώσσες.
- Η ιδιαίτερη σημασία των όρων στη σύγχρονη ζωή δηλαδή πως κάποιοι όροι χρησιμεύουν και στην καθημερινότητα.
- Συχνά παρατηρούμε το φαινόμενο λέξεις του καθημερινού λεξιλογίου να προσλαμβάνουν και ειδική σημασία ως όροι, όπως για παράδειγμα, οι λέξεις *αποθηκεύω*,

είσοδος, παράθυρο, ποντίκι στον τομέα της πληροφορικής. Σε αρκετές περιπτώσεις η χρήση τους εκτείνεται σε περισσότερους τομείς.

- Επίσης ένα λεξικό γενικής γλώσσας μπορεί να περιέχει και όρους κάποιου τεχνικού ή επιστημονικού τομέα γιατί η συχνότητα χρήσης των όρων στη γενική γλώσσα είναι μεγάλη π.χ. ιατρικούς όρους.
- Ως προς την επιλογή των όρων για ένα λεξικό γενικής γλώσσας πρέπει να ληφθεί υπ' όψη η συχνότητα χρήσης σε μη ειδικά κείμενα (μελέτη σωμάτων μη ειδικών κειμένων) όσο και η σπουδαιότητα των όρων για τη συγκρότηση της εννοιολογικής δομής του θεματικού πεδίου που ανήκουν. Για την ερμηνεία των όρων στα γενικά λεξικά χρησιμοποιείται σε περιορισμένο βαθμό το ειδικό λεξιλόγιο του θεματικού πεδίου (Ιορδανίδου, 2004: 223-232).

Υπάρχουν μονόγλωσσα, δίγλωσσα και πολύγλωσσα λεξικά.

Δυο είναι τα βασικά χαρακτηριστικά των δίγλωσσων λεξικών:

- Αποτελούν λεξικά ισοδυναμιών, δηλαδή δεν περιέχουν ορισμούς ή επεξηγήσεις, αλλά αντιστοιχίες των λεξιλογικών μονάδων στις δύο γλώσσες και
- Λειτουργούν σε επίπεδο γλώσσας, δηλαδή δίνουν ισοδύναμα του λήμματος στα δύο γλωσσικά συστήματα (Βηδενμάιερ, 2009: 5).

Τα δίγλωσσα λεξικά φέρνουν σε επαφή δυο γλώσσες και κατ' επέκταση δυο πολιτισμούς. Ως προς τη πολιτισμική σύγκλιση, όλα τα δίγλωσσα λεξικά προσπαθούν να μειώσουν το χάσμα ανάμεσά τους. Η αποτελεσματικότητα του δίγλωσσου λεξικού κατά τη μετάφραση είναι τόσο μεγαλύτερη όσο πλησιέστερες -πολιτισμικά- είναι μεταξύ τους η γλώσσα-πηγή και η γλώσσα-στόχος, π.χ. γαλλική – ιταλική (Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 187 – 188).

2.1.1.1.2 Εξειδικευμένα Λεξικά

Τα εξειδικευμένα λεξικά είτε μονόγλωσσα είτε δίγλωσσα είναι πάντα ειδικά λεξικά. Οι Bergenholtz & Tarp (1995, στο Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 196) υποστηρίζουν ότι παρότι τα εξειδικευμένα λεξικά καταρτίζονται με στόχο έναν συγκεκριμένο τύπο χρήστη, μπορούν να

χρησιμοποιηθούν τόσο από τους ειδικούς ενός πεδίου όσο και από μεσαίας εξειδίκευσης άτομα όπως οι φοιτητές αλλά και από μη ειδικούς, όπως οι μεταφραστές ειδικών κειμένων.

Το σημείο συνάντησης ορολογίας και λεξικογραφίας είναι η ορογραφία. Πρόκειται για όρο που εισήχθη στα μέσα της δεκαετίας του '70 για να δηλώσει τον κλάδο της ορολογίας που ασχολείται με την παραγωγή των ορολογικών λεξικών. Σε αντίθεση με τα γενικά λεξικά, τα λεξικά ορολογίας καλύπτουν μια μικρή περιοχή της γλώσσας που αφορά κάποιο επιστημονικό ή τεχνικό κλάδο.

Η ορολογία στα λεξικά δεν γίνεται απαραίτητα κατά αλφαβητική σειρά αλλά με εννοιολογική σειρά. Αποτέλεσμα αυτής της ταξινόμησης είναι η δημιουργία των λεγόμενων συστηματικών καταλόγων στους οποίους οι όροι κατατάσσονται ανάλογα με τις σχέσεις μεταξύ των εννοιών που εκπροσωπούν (Κατσογιάννου, 2004: 172).

Σημαντική είναι η μελέτη του αντικειμένου από αξιόπιστες πηγές και η δημιουργία ενός σώματος κειμένων στο οποίο θα βασιστεί η συγγραφή του λεξικού. Οι πηγές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι διαφορετικές σε κάθε περίπτωση και η επιλογή τους εξαρτάται τόσο από το γνωστικό αντικείμενο, όσο και από το σκοπό για τον οποίο δημιουργείται το λεξικό. Απαραίτητη είναι η συμμετοχή στην ομάδα σύνταξης του λεξικού έμπειρων μεταφραστών και ερευνητών με γλωσσολογική κατάρτιση ώστε να εξασφαλίζεται η επιστημονική αντιμετώπιση των καθαρά γλωσσικών ζητημάτων που συνδέονται με την ορολογική εργασία (Κατσογιάννου, 2004: 177-180).

2.1.1.1.3 Λεξιλόγιο ή Γλωσσάριο

Λεξιλόγιο είναι το σύνολο των λέξεων που χρησιμοποιεί ένα άτομο ή μια κοινωνική ομάδα. Μπορεί επίσης να είναι και ένας πίνακας ειδικών όρων ή δυσκολονόητων λέξεων που περιέχονται σε ένα σύγγραμμα (Τεγόπουλος & Φυτράκης, 1995: 501). Από το συγκεκριμένο ορισμό συμπεραίνουμε ότι λεξικό και λεξιλόγιο παρουσιάζουν μεταξύ τους διαφορές οι οποίες είναι:

α) Το λεξικό μιας γλώσσας είναι το σύνολο των μονάδων -ιδίως των λέξεων- που έχει στη διάθεση ολόκληρη η κοινότητα για να επικοινωνήσει μέσω της γλώσσας, ενώ το λεξιλόγιο είναι το σύνολο των όρων που χρησιμοποιεί ένα συγκεκριμένο άτομο σε μια δεδομένη κατάσταση.

β) Το λεξικό είναι ένα δυνητικό σύνολο, ενώ το λεξιλόγιο είναι ένα σύνολο που πραγματώνεται σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο.

Το λεξιλόγιο ή γλωσσάριο μπορεί να συνοδεύει ένα επιστημονικό έργο, ένα λογοτεχνικό κείμενο και γενικότερα οποιοδήποτε κείμενο που ο συγγραφέας ή ο μεταφραστής κρίνει ότι πρέπει να δοθούν συμπληρωματικές εξηγήσεις. Μπορεί να είναι μονόγλωσσο, δίγλωσσο ή πολύγλωσσο.

Το κυριότερο χαρακτηριστικό του είναι η περιστασιακή επιλογή των λέξεων και η απουσία λεξικολογικής ανάλυσης. Διατίθενται και σε ηλεκτρονική μορφή (Κατσογιάννου, 2004: 168-169).

Όταν ένα γλωσσάριο είναι μονόγλωσσο, παρέχει τις αντιστοιχίες μεταξύ δυο διαφορετικών μορφών ή ποικιλιών της γλώσσας ή μεταξύ μιας ιδιολέκτου και της γενικής γλώσσας.

Όταν είναι δίγλωσσο, αναφέρει τα μεταφραστικά αντίστοιχα για μία μόνο σημασία κάθε λέξης, ανάλογα με τη χρήση της στο κείμενο που συνοδεύει. Το γλωσσάριο μπορεί επίσης σε ορισμένες περιπτώσεις να εξηγεί αναλυτικότερα τι σημαίνει μια λέξη, δεν περιέχει όμως ορισμούς για όλες τις σημασίες της.

2.1.1.1.4 Θησαυρός

Είναι ένα εκτενές λεπτομερειακό λεξικό, ο λεξιλογικός πλούτος μιας γλώσσας. Η κατάταξή του γίνεται κατά έννοια. Το κυριότερο γνώρισμά του είναι ο τρόπος οργάνωσης και παρουσίασης των δεδομένων. Οι σημασίες που δεν ερμηνεύονται μέσω ορισμών συνοδεύονται από όλα τα συνώνυμα, ομόρριζες λέξεις και από τις λεξικές συμφράσεις π.χ. στο λήμμα *μέταλλο* μπορεί να αναφέρονται όχι μόνο όλα τα μέταλλα αλλά και τα είδη, οι ιδιότητες, οι τρόποι επεξεργασίας κλπ.

Σύμφωνα με τις Καππή, Κονδύλη & Φρέντζου (2001: 8) ο Θησαυρός αποτελεί ένα εξειδικευμένο αναλυτικό εργαλείο δομημένο σε τρία επίπεδα:

α) το επίπεδο των λέξεων-όρων-φράσεων,

β) το επίπεδο των επιτρεπόμενων χρήσεων με τους περιορισμούς τους και

γ) το επίπεδο της δομής και των σχέσεων των λέξεων-όρων μεταξύ τους.

Πρόκειται για ένα δυναμικό εργαλείο που εξυπηρετεί τον επιστημονικό χώρο για τον οποίο δημιουργήθηκε. Κάποια από τα βασικότερα χαρακτηριστικά των θησαυρών είναι η συνεχής ανανέωση των όρων, η ταξινόμηση της πληροφορίας σε ευρετηριακό σχήμα για να διευκολύνεται η αναζήτηση από τους χρήστες, η καλύτερη δυνατή αντιπροσώπευση, η οργάνωση και η παρουσίαση της δομής και των σχέσεων των εννοιών κλπ.

Η χρήση των θησαυρών επίσης εξασφαλίζει την ομοιομορφία της θεματικής επεξεργασίας και δημιουργεί μια ενιαία γλώσσα ανάκτησης πληροφοριών, ενώ παράλληλα διευκολύνει τη διαχείριση των πληροφοριών παίζοντας σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση των ζητημάτων που σχετίζονται με τις έννοιες ανακάλυψη και εξόρυξη δεδομένων στο διαδίκτυο.

Οι κυριότερες διαφορές που υπάρχουν με το λεξικό είναι :

α) Στα λεξικά η κατάταξη των λέξεων γίνεται κατά αλφαβητική σειρά, ενώ στο θησαυρό κατά έννοια.

β) Στα λεξικά δεν παρέχονται πληροφορίες ως προς τις σημασιολογικές σχέσεις των λέξεων που συγκροτούν το λεξικό(δηλαδή σχέσεις συνωνυμίας, αντωνυμίας, υπωνυμίας). Αυτές τις σχέσεις τις περιλαμβάνει ο θησαυρός.

2.1.1.2 Τα ηλεκτρονικά λεξικά και τα χαρακτηριστικά τους

Ηλεκτρονικά λεξικά είναι αυτά που διατίθενται στο διαδίκτυο και έχουν ελεύθερη πρόσβαση. Σήμερα, τα περισσότερα λεξικά μονόγλωσσα ή πολύγλωσσα εκδίδονται σε ηλεκτρονική μορφή.

Με τη συνεχώς αυξανόμενη χρήση του διαδικτύου από το ευρύτερο κοινό, τα ηλεκτρονικά λεξικά είναι στη διάθεση όλο και περισσότερων χρηστών. Νεότερες κατηγορίες λεξικών που προέκυψαν χάρη στις εξελίξεις της πληροφορικής δεν υπάρχουν παρά μόνο στο διαδίκτυο (Καλαμβόκα, 2004: 244).

Τα ηλεκτρονικά λεξικά είναι σχεδιασμένα έτσι ώστε ο χρήστης να μπορεί να βρίσκει τις πληροφορίες εκείνες που χρειάζεται για κάθε λήμμα ή να έχει ολόκληρο το άρθρο στη διάθεσή του ώστε να καταλάβει πως λειτουργεί ένα συγκεκριμένο λήμμα μέσα σε ένα κείμενο.⁵

Τα ηλεκτρονικά λεξικά χωρίζονται σε δυο κατηγορίες: στα λεξικά σε CD ή DVD-ROM και στα λεξικά του διαδικτύου.

Τα πρώτα είναι κλειστά -όπως και τα έντυπα λεξικά- ενώ για την ενημέρωση του περιεχομένου τους απαιτείται η επανέκδοσή τους, ενώ στα δεύτερα οι αλλαγές «φθάνουν» στο χρήστη σχεδόν σε πραγματικό χρόνο. Ο χρήστης με τη βοήθεια ειδικού προγράμματος στον υπολογιστή του μπορεί εύκολα να τα συμβουλευτεί και να αντλήσει τις πληροφορίες που χρειάζεται. Διαθέτουν μια ευρεία βάση δεδομένων η οποία συνεχώς ενημερώνεται. Η διαδικασία αυτή υποστηρίζεται από τους υπεύθυνους για την ενημέρωση και από ομάδα ειδικών της πληροφορικής (Καλαμβόκα, 2004: 243-244).

Σύμφωνα με τον Κουτσογιάννη (2007, στο Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 206) η χρήση ενός ηλεκτρονικού λεξικού το οποίο θεωρείται ένα σύγχρονο και υψηλής ποιότητας εργαλείο αναφοράς παρέχει τη δυνατότητα να εξοικειωθούν οι χρήστες με όλες τις δυνατότητες αναζήτησης που παρέχει ένα δομημένο ηλεκτρονικό λεξικό όπως: εύκολη αναζήτηση και γρήγορη ανάκτηση αποτελεσμάτων, σύνθετη αναζήτηση (γραμματική κατηγορία λήμματος, ετυμολογία κλπ.), εναλλακτικοί τρόποι αναζήτησης (σειρά χαρακτήρων, με βάση το θέμα, τα συμφύματα κλπ.)

Σύμφωνα με τους Berk & Delvin (1991, στο Storrer, 2011: 2) η τεχνολογία του μη-γραμματικού διαβάσματος και γραψίματος ονομάζεται Υπερκείμενο. Το Υπερκείμενο (ή υπερέγγραφο) είναι ένα σύνολο από κείμενα, εικόνες και ήχους (κόμβοι) οι οποίοι συνδέονται με ηλεκτρονικούς συνδέσμους ώστε να σχηματίσουν ένα σύστημα του οποίου η ύπαρξη εξαρτάται από τον

⁵ Ηλεκτρονικά Λεξικά: Πύλη για την ελληνική γλώσσα και τη γλωσσική εκπαίδευση http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/index.html

υπολογιστή. Το υπερκείμενο θεωρείται μη γραμμικό κείμενο σε αντίθεση με το βιβλίο που θεωρείται γραμμικό στο οποίο ο αναγνώστης οφείλει να διαβάζει τη μία σελίδα μετά την άλλη για να κατανοήσει το περιεχόμενό του. Το υπερκείμενο έρχεται για να ξεπεράσει αυτούς τους περιορισμούς καθώς επιτρέπει την ελεύθερη πλοήγηση του αναγνώστη. Η πλοήγηση επιτυγχάνεται με τη χρήση υπερσυνδέσμων. Ο παγκόσμιος ιστός χτίστηκε πάνω στις ιδέες του υπερκειμένου και αποτελεί μία υλοποίηση τέτοιου τρόπου διασύνδεσης και οργάνωσης πληροφοριών.

Τα ηλεκτρονικά λεξικά στηρίζονται στη τεχνολογία του υπερκειμένου. Ο χρήστης κινείται από κόμβο σε κόμβο είτε ακολουθώντας ήδη υπάρχοντες συνδέσμους είτε δημιουργώντας καινούργιους. Όλα αυτά δίνουν την δυνατότητα στους χρήστες να έχουν ταυτόχρονη πρόσβαση σε διαφορετικά σημεία του κειμένου. Αυτό καθιστά τη χρήση τους πολύ πιο γρήγορη και αποτελεσματική από εκείνη των έντυπων λεξικών ή των λεξικών που διατίθενται σε CD-ROM ή DVD-ROM τα οποία διαθέτουν συγκεκριμένο όγκο και δεν επικαιροποιούνται τακτικά όπως τα ηλεκτρονικά, ενώ ταυτόχρονα οι δυνατότητες ενός επεξεργαστή κειμένου επιτρέπουν την αντιγραφή δεδομένων από το λεξικό στο κείμενο που είναι αποθηκευμένο στον προσωπικό υπολογιστή του χρήστη (Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 198).

2.1.1.2.1 Τίτλοι έντυπων και ηλεκτρονικών λεξικών:

Με τη διάδοση του διαδικτύου, ολοένα και περισσότερα λεξικά πέρασαν από την έντυπη στην ηλεκτρονική διάσταση (π.χ. Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής), ορισμένα παρέμειναν έντυπα, ενώ κάποια άλλα έκαναν την εμφάνισή τους μόνο σε ηλεκτρονική μορφή. Παρακάτω αναφέρω μερικά:

α) Εγκυκλοπαίδεια Larousse (ηλεκτρονική μορφή)⁶

Παρέχει δωρεάν πλήρη και εκτενέστατα λεξικογραφικά άρθρα με εικονογράφηση και υπερσυνδέσμους προς διάφορα κύρια ονόματα. Το μονόγλωσσο λεξικό παρέχει συνοπτικές πληροφορίες με παραδείγματα και με υπερσυνδέσμους σε άλλες λέξεις.

⁶ www.larousse.fr

β) Ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής νεοελληνικής γλώσσας του Μανόλη Τριανταφυλλίδη⁷

Είναι το μόνο δωρεάν διαδικτυακό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας. Εκτός από τις σημασίες, παρέχει και γραμματικές πληροφορίες, παραδείγματα, συνώνυμα, αντώνυμα και ετυμολογία.

γ) Λεξικό Universalis⁸

Μονόγλωσσο, γαλλικό λεξικό που επεξηγεί τον όρο στη συγκεκριμένη γλώσσα καθώς και τις εκφράσεις που χρησιμοποιούν τον συγκεκριμένο όρο.

δ) Το αλφαβητικό και αναλογικό λεξικό της γαλλικής γλώσσας του Paul Robert⁹

Περιλαμβάνει έξι τόμους και ένα παράρτημα. Περιλαμβάνει όλους τους αρχαϊσμούς -που προέρχονται από παλαιότερα λεξικά- εκσυγχρονίζει τις λογοτεχνικές παραπομπές (από το 16^ο-20^ο αιώνα) και δίνει την ετυμολογία. Τα άρθρα του λεξικού διακρίνονται για τη σαφήνεια στην οργάνωσή τους. Η κατάταξη γίνεται με βάση ορισμένα μορφικά συστατικά (π.χ. στα ρήματα διακρίνονται τα διάφορα είδη συντάξεων).

ε) Oxford Dictionaries¹⁰

Είναι ερμηνευτικό λεξικό με γραμματικές πληροφορίες, ορισμούς, ικανοποιητικό αριθμό παραδειγμάτων και συνωνύμων, ετυμολογία αλλά και δίγλωσσα λεξικά αγγλικά με ισπανικά, αραβικά, γαλλικά, γερμανικά και ιταλικά.

ζ) Larousse πολύγλωσσο¹¹

Οι μεταφράσεις που υπάρχουν είναι διαθέσιμες από Αγγλικά σε Γαλλικά, Ισπανικά, Γερμανικά, Ιταλικά, από Γαλλικά σε Αγγλικά, Ισπανικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Κινέζικα, Αραβικά. Οι

⁷ http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html

⁸ www.universalis.fr/dictionnaire

⁹ www.lerobert.com/ungrand-dictionnaire-e

¹⁰ www.oxforddictionaries.com

¹¹ www.larousse.fr/dictionnaires

μεταφράσεις εμφανίζουν την λέξη που μεταφράζεται με πολλές έννοιες κάθε φορά και με αρκετά παραδείγματα χρήσης της λέξεως.

η) Cambridge Dictionaries Online¹²

Πολύγλωσσο. Υπάρχουν μεταφράσεις διαθέσιμες από αγγλικά σε ισπανικά, γαλλικά, γερμανικά, αραβικά, ιταλικά, καταλανικά, κινέζικα, γιαπωνέζικα, κορεάτικα, ρωσικά, τουρκικά, πορτογαλικά, πολωνικά.

θ) Reverso¹³

Πολύγλωσσο με 13 διαθέσιμες γλώσσες, οι οποίες μεταφράζουν από και προς τις εξής γλώσσες : Αγγλικά, Γαλλικά, Αραβικά, Κινεζικά, Ιταλικά, Ισπανικά, Ρωσικά, Πορτογαλικά, Γιαπωνέζικα, Γερμανικά, Πορτογαλικά, Ρουμανικά, Εβραϊκά, Ολλανδικά. Εμφανίζει παραδείγματα προτάσεων της λέξης που μεταφράζει και διαθέτει κείμενα που χρησιμοποιούν τον συγκεκριμένο όρο ή ιδιωματισμό και δείχνει πως μεταφέρεται σε συγκεκριμένη γλώσσα και τις διαφοροποιήσεις του όρου σε διάφορα κείμενα (αν υπάρχει διαθέσιμο κείμενο).

ι) Le Trésor de la Langue Française Informatisé (ηλεκτρονική μορφή)¹⁴

Μονόγλωσσο, γαλλικό. Αποτελεί την δωρεάν ψηφιακή εκδοχή του πολύτομου έντυπου έργου Trésor de la Langue Française. Παρέχει ένα φιλικό περιβάλλον προς τον χρήστη. Περιέχει 100.000 λέξεις, 270.000 ορισμούς καθώς και 430.000 παραδείγματα χρήσης των λέξεων. Ο χρήστης έχει την δυνατότητα, εφόσον έχει κάνει αναζήτηση και βρει το λεξικογραφικό άρθρο που τον ενδιαφέρει, να το διαβάσει με τον ίδιο τρόπο που συμβουλεύεται το άρθρο ενός έντυπου λεξικού μέχρι να εντοπίσει τη σημασία που αναζητεί.

¹² www.dictionary.cambridge.org

¹³ <http://dictionnaire.reverso.net/>

¹⁴ <http://atilf.atilf.fr/>

2.1.1.2.2 Τίτλοι γλωσσαρίων:

Σπουδαίο ηλεκτρονικό γλωσσάρι είναι το **Cedefop**¹⁵. Είναι τρίγλωσσο με όρους της εκπαίδευσης και της κατάρτισης σε τρεις γλώσσες: αγγλικά, γερμανικά και γαλλικά.

Το δίγλωσσο γλωσσάρι (αγγλικά - γαλλικά) της **Τράπεζας του Καναδά**¹⁶ με τραπεζικούς όρους και στις δύο γλώσσες.

Εξίσου σημαντικά είναι: το πολύγλωσσο **Γλωσσάρι για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, τα Όργανα και τις Δραστηριότητες της ΕΕ**¹⁷, το πολύγλωσσο **Γλωσσάριο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Θεμάτων της ΕΕ**¹⁸, καθώς και το δίγλωσσο **Γλωσσάριο Όρων Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας**¹⁹.

Επίσης, η δίγλωσση ελεύθερη **on-line βάση δεδομένων, ακρωνυμίων, συντομογραφιών, αρκτικόλεξων και συμβόλων**²⁰ και η **EuroTermBank**²¹, η όποια λειτουργεί σαν τράπεζα ορολογίας για τις γλώσσες των νέων μελών της ΕΕ και αποτελείται από 2.650.976 όρους, 221.512 ορισμούς και 33 γλώσσες.

2.1.1.2.3 Τίτλοι Θησαυρών:

Το πιο πρώιμο και επιτυχημένο στο τομέα αυτό έργο είναι του P.M.Roget *Thesaurus of English Words and Phrases* του 1852. Η αρχή που εφαρμόζεται προκειμένου να συνταχθεί ένα τέτοιο λεξικό όπως καθορίζεται από τον ίδιο τον συγγραφέα είναι η κατάταξη των λέξεων και των φράσεων γλώσσας όχι σύμφωνα με το είδος των φθόγγων ή την ορθογραφία τους αλλά αυστηρά σύμφωνα με τη σημασία τους.

¹⁵ http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4117_en.pdf

¹⁶ www.banqueducanada.ca/publication/glossaires/glossaire

¹⁷ <http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary.html>

¹⁸ http://ec.europa.eu/archives/economy_finance/inflation/glossary_el.htm#

¹⁹ http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/terms/index.html

²⁰ <http://www.asas.gr/>

²¹ <http://www.eurotermbank.com/default.aspx>

Στην ελληνική γλώσσα κατά το πρότυπο του Roget, ο Θ. Βοσταντζόγλου συνέταξε αντίστοιχο εννοιολογικό λεξικό θησαυρό της Νέας Ελληνικής με το τίτλο *Αντιλεξικό ή Ονομαστικό της νεοελληνικής γλώσσας* (1962 β' έκδοση). Οι δύο αυτοί θησαυροί διατίθενται μόνο σε έντυπη μορφή.

Το **EuroVoc**²² είναι ένας πολυγλωσσικός θησαυρός. Αποτελεί ένα διεπιστημονικό πολυγλωσσικό θησαυρό όρων που καλύπτει την ορολογία των διαφόρων τομέων δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρέχοντας στους χρήστες τη δυνατότητα να πραγματοποιούν τεκμηριωμένες αναζητήσεις χρησιμοποιώντας μια ελεγχόμενη γλώσσα. Η καθιέρωση γλωσσικών αντιστοιχιών μεταξύ όμοιων εννοιών που εκφράζονται σε διαφορετικές γλώσσες επιτρέπει την ευρετηρίαση των εγγράφων στη γλώσσα του τεκμηριωτή και την έρευνα στη γλώσσα του χρήστη δίνοντας έτσι τη δυνατότητα πολυγλωσσικής ανάκτησης όρων (Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 200).

Ο **Εθνικός Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ)**²³ του Ινστιτούτου Επεξεργασίας του Λόγου ο οποίος βασίζεται σε σώματα κειμένων. Διατίθεται στο διαδίκτυο δωρεάν για ένα μικρό μέρος του υλικού ενώ για την πλήρη πρόσβαση απαιτείται πληρωμή.

2.1.1.3 Ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων

Με τον όρο βάση δεδομένων (αγγλικά Database) εννοούμε μία συλλογή από συστηματικά μορφοποιημένα δεδομένα τα οποία είναι δυνατόν να ανακτηθούν μέσω αναζήτησης.

Στην επιστήμη της πληροφορικής, οι βάσεις δεδομένων είναι οι οργανωμένες διακριτές συλλογές σχετιζόμενων δεδομένων, ηλεκτρονικά και ψηφιακά αποθηκευμένα στο λογισμικό που χειρίζεται τέτοιες συλλογές και στο γνωστικό πεδίο που το μελετά. Εκτός από την αποθήκευση δεδομένων, η βάση δεδομένων παρέχει -μέσω του σχεδιασμού και του τρόπου ιεράρχησης των δεδομένων- τα αποκαλούμενα συστήματα διαχείρισης περιεχομένου, δηλαδή τη δυνατότητα γρήγορης άντλησης και ανανέωσης των δεδομένων.

²² <http://eurovoc.europa.eu/drupal/?q=el>

²³ <http://hnc.ilsp.gr/>

Ένας τηλεφωνικός κατάλογος π.χ. θεωρείται βάση δεδομένων επειδή αποθηκεύει και οργανώνει τμήματα πληροφορίας που σχετίζονται μεταξύ τους όπως όνομα, τηλέφωνο, διεύθυνση.

Οι ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων αποτελούν σήμερα ένα απαραίτητο εργαλείο για τους μεταφραστές εξειδικευμένων κειμένων. Υλοποιούνται ψηφιακά με τυποποιημένες μεθόδους σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ελέγχονται από λογισμικό DBMS και συνιστούν αντικείμενο επιστημονικής και τεχνικής μελέτης από το αντίστοιχο πεδίο. Στο διαδίκτυο υπάρχουν για παράδειγμα βάσεις δεδομένων που τηρούνται από μεγάλες εταιρείες και οργανισμούς, στις οποίες επιτρέπεται η πρόσβαση είτε ελεύθερα είτε μετά από σχετική εγγραφή.

Οι ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων πρέπει συνεχώς να ανανεώνονται και να εμπλουτίζονται.

Η πιο γνωστή πολύγλωσση βάση δεδομένων ορολογίας είναι η **IATE**²⁴ (Inter Active Terminology for Europe) στην οποία οι όροι τροφοδοτούνται από ορολόγους και μεταφραστές της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση πληροφορίες από μεταφραστές, διοικητικούς υπαλλήλους, γλωσσομαθείς, νομικούς εμπειρογνώμονες και από άλλες πηγές των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Η βάση IATE χρησιμοποιείται από μεταφραστές, φοιτητές, μαθητές, ερευνητές, διοικητικούς υπαλλήλους τεχνικούς κλπ., ενώ το περιεχόμενο των κειμένων που μεταφράζονται ποικίλλει από τεχνικές μελέτες, αναφορές, εκθέσεις, οδηγίες, διεθνείς συμβάσεις, κανονισμούς, ανακοινώσεις με τελικούς αποδέκτες την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και όλους τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 1996 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παραχώρησαν τα δεδομένα των βάσεών τους (EUTERPE, TIS) στη βάση IATE ενώ ενσωματώθηκαν και διάφορα άλλα γλωσσάρια άλλων ευρωπαϊκών οργάνων και διεθνών κέντρων. Μεταφραστές και ορολόγοι αποδελτιώνουν κοινοτικά κείμενα γενικού, τεχνικού και νομοθετικού περιεχομένου και τα αποθηκεύουν. Όταν κρίνουν ότι τα στοιχεία αυτά είναι τεκμηριωμένα, τα στέλνουν στην IATE.

Τον Ιούνιο του 2007 που αντικατέστησε το Eurodicautom και διατέθηκε στο ευρύτερο κοινό διέθετε 8,7 εκατομμύρια όρους στις 23 γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 500.000 συντομογραφίες και 100.000 αποσπάσματα φράσεων. Είναι μία δυναμική βάση δεδομένων που διαρκώς εμπλουτίζεται με νέους όρους.

²⁴ www.iate.europa.eu

Μια άλλη βάση όρων τεχνολογίας πληροφοριών είναι η **INFORTERM**²⁵. Είναι τρίγλωσση με ελληνικούς και ισοδύναμους αγγλικούς και γαλλικούς όρους. Έχει παραγάγει 5.000 ελληνικούς.

Επίσης, η ΕΛΕΤΟ διαθέτει τη τετράγλωσση βάση (ελληνικά, αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά) τηλεπικοινωνιακών όρων **TELETERM**²⁶ και την τετράγλωσση διεθνή βάση **TERM TERM**²⁷ με όρους της ορολογίας .

2.1.2 Ηλεκτρονικά σώματα κειμένων

Στη δεκαετία του '80 η έρευνα στη γλωσσολογία προσανατολίστηκε στην επεξεργασία των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων (corpora) τα οποία επηρέασαν τις έρευνες στο πεδίο της διδασκαλίας της γλώσσας και της μετάφρασης.

Σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος EAGLES, σώμα κειμένων είναι η συλλογή τμημάτων γλώσσας τα οποία επιλέγονται και διατάσσονται σύμφωνα με συγκεκριμένα γλωσσολογικά κριτήρια, έτσι ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αντιπροσωπευτικό δείγμα μιας συγκεκριμένης γλώσσας (Μικρός & Φουντοπούλου, 2003: 1).

Ένα σώμα κειμένων δημιουργείται για να εξυπηρετήσει συγκεκριμένους ερευνητικούς σκοπούς ή για να συμβάλει στην εύρεση λύσεων σε εφαρμοσμένους τομείς έρευνας όπως η λεξικογραφία και η αυτόματη μετάφραση. Οι σκοποί για τους οποίους συγκροτείται καθορίζουν το είδος των κειμένων που θα συμπεριληφθούν σε αυτό (ποιες γλωσσικές ποικιλίες ή ποια είδη λόγου θα εκπροσωπούν), την οργάνωσή του σε υποσύνολα και το λογισμικό που θα επιλεγεί για να χρησιμοποιηθεί για τη προσπέλασή του.

Η γλωσσολογική έρευνα με ηλεκτρονικά σώματα κειμένων εδραιώθηκε ως ιδιαίτερη μεθοδολογία επιστημονικής προσέγγισης της γλώσσας με την ονομασία Corpus linguistics.

²⁵ <http://inforterm.cs.aueb.gr/greek/search.php>

²⁶ www.moto-teleterm.gr

²⁷ <https://gsdemo.sdlproducts.com/multiterm/link.mto?username=termterm&password=3308846163261889269972185578999391107377287457479&termbase=TermTerm>

Ένα ηλεκτρονικό σώμα κειμένων είναι ένα σώμα κειμένων κατάλληλο για ηλεκτρονική χρήση, ειδικά κωδικοποιημένο για τυποποιημένες και ομοιογενείς εργασίες ανάκτησης της γλωσσικής πληροφορίας.

Ο σχεδιασμός ενός ΗΣΚ βασίζεται στο σκοπό που θα εξυπηρετήσει η χρήση του και τα πρότυπα κωδικοποίησης στηρίζονται στη χρήση της Standard General Markup Language (SGML).

2.1.2.1 Διακρίσεις των ΗΣΚ

Α) Ως προς το χρόνο: αυτά που καλύπτουν μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και αυτά που καλύπτουν μεγάλες χρονικές περιόδους και επιτρέπουν τη διαχρονική εξέταση της γλωσσικής χρήσης.

Β) Ως προς την ανανεωσιμότητα: τα κλειστά ή στατικά, αυτά που έχουν ολοκληρώσει τον σχεδιασμό τους (British National Corpus, BNC) και τα ανοιχτά ή αλλιώς ΗΣΚ ελέγχου. Ο Sinclair υποστηρίζει ότι το μέλλον στο σχεδιασμό των ΗΣΚ είναι η σταδιακή αντικατάσταση των στατικών ΗΣΚ από τα ΗΣΚ έλεγχου που θα ενημερώνονται συνεχώς.

Γ) Ως προς το εύρος της γλωσσικής κάλυψης: ανάλογα με το εύρος και την αντιπροσωπευτικότητα σε κειμενικά γένη και είδη μπορεί να είναι ΗΣΚ αναφοράς (reference corpus) ή ΗΣΚ ειδικής χρήσης (special corpus). Τα ΗΣΚ αναφοράς προσφέρουν αναλυτικές πληροφορίες για μια συγκεκριμένη γλώσσα, ενώ τα ΗΣΚ ειδικής χρήσης αποτελούνται από κείμενα που χαρακτηρίζονται από το εύρος των σημαδεμένων γλωσσικών χαρακτηριστικών.

Το μεγαλύτερο ΗΣΚ ειδικής χρήσης της νέας ελληνικής εξειδικευμένο για την ορολογική έρευνα έχει δημιουργηθεί από το Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου και ονομάζεται **ΟΡΟΣΗΜΟ**. Περιλαμβάνει περίπου 3.000.000 λέξεις σε κείμενα από 19 γνωστικές περιοχές με 25.000 όρους επιλεγμένους και σχολιασμένους από τους ίδιους τους συγγραφείς των κειμένων.

Δ) Ως προς τον αριθμό των γλωσσών: τα μονόγλωσσα είναι συλλογές κειμένων σε μία γλώσσα και τα διγλωσσικά ή πολυγλωσσικά είναι συλλογές κειμένων σε δύο ή περισσότερες γλώσσες (Μικρός, 2004: 141-143).

Μια ειδική μορφή των πολύγλωσσων είναι:

α) Τα παράλληλα ΗΣΚ που είναι συλλογές κειμένων με τις μεταφράσεις τους. Τα παράλληλα ΗΣΚ δίνουν την δυνατότητα να μελετηθεί σε βάθος η διαδικασία της μετάφρασης και να αναπτυχθούν πολύγλωσσα λεξικά και τα εργαλεία για τη μηχανική μετάφραση και τις μεταφραστικές μνήμες. Ένα από τα πιο συχνά χρησιμοποιούμενα σώματα παράλληλων κειμένων είναι το **Europarl** που περιλαμβάνει τα πρακτικά 11 γλωσσών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τα οποία ανέρχονται σε 30.000.000 λέξεις, καθώς και

β) Τα σώματα συναφών κειμένων τα οποία αποτελούνται από δύο χωριστές συλλογές κειμένων. Η μία αποτελείται από ένα σώμα πρωτότυπων κειμένων σε μία γλώσσα και η άλλη από μεταφράσεις άλλων κειμένων παρόμοιου περιεχομένου στην ίδια γλώσσα από μια ή περισσότερες γλώσσες.

Οι μεταφραστές στην πράξη προτιμούν τα παράλληλα κείμενα από τα συναφή γιατί τους διευκολύνουν περισσότερο και πολλές εφαρμογές της μεταφραστικής τεχνολογίας στηρίζονται σε παράλληλα κείμενα π.χ. οι μεταφραστικές μνήμες.

Αρκετοί όμως ερευνητές επιμένουν ότι και τα συναφή ηλεκτρονικά κείμενα πρέπει να μελετώνται μαζί με τα παράλληλα καθώς σε αυτά ο μεταφραστής μπορεί να εντοπίσει τις ιδιαιτερότητες της γλώσσας (ιδίως της γλώσσας πηγής).

2.1.2.2 Η χρήση των ΗΣΚ στην ορολογική έρευνα

Σύμφωνα με τον Μικρό (2004, στο Κατσογιάννου & Ευθυμίου, 2004: 153), η χρήση των ΗΣΚ στην ορολογική έρευνα έχει γενικευτεί τα τελευταία χρόνια με αποτέλεσμα την καθιέρωσή τους ως εργαλείων αναφοράς μαζί με τα εξειδικευμένα λεξικά και τις ορολογικές βάσεις δεδομένων. Οι επιπτώσεις χρήσης τους εντοπίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες:

α) στην ανάπτυξη και αξιολόγηση υπολογιστικών εργαλείων που σχετίζονται με την επεξεργασία ορολογίας. Η μεγαλύτερη πρακτική απήχηση από τη χρήση των ΗΣΚ στο χώρο της ορολογίας ήταν η δυνατότητα αυτόματου εντοπισμού όρων μέσα από στατιστικές και γλωσσολογικές μεθόδους. Η χρήση των ΗΣΚ επιτρέπει την εξέταση του όρου μέσα στο

συμφραστικό του πλαίσιο γεγονός που βελτιώνει τις τεχνικές αυτόματης εξαγωγής όρων (Frantzi & Ananiadou, 1997 στο Μικρό, 2004: 154). Τα ΗΣΚ είναι απαραίτητα επίσης στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των στατιστικών και γλωσσολογικών συστημάτων. Η εξέταση της χρήσης του όρου μέσα σε κειμενικό περιβάλλον μπορεί να αποκαλύψει μία σειρά από έμμεσες διασυνδέσεις που διατηρεί η γενική γλώσσα με την επιστημονική. Η ποσοτική παρατήρηση των συμφράσεων σε σχέση με τη χρονολογία των κειμένων επιτρέπει την παρακολούθηση του ρυθμού διάδοσης ενός όρου και του βαθμού ενσωμάτωσής του στη γενική γλώσσα,

β) στη βελτίωση της ποιότητας και της ποσότητας της εργασίας του ερευνητή που ασχολείται με την ορολογία. Η χρήση ΗΣΚ μπορεί να βοηθήσει τον ορογράφο στον εντοπισμό της ασυνέπειας στη χρήση ταυτόσημων όρων. Η εξέταση της συνεπούς χρήσης του όρου μπορεί να επεκταθεί και σε πολύγλωσσα παράλληλα κείμενα μέσα από παράλληλο έλεγχο των στοιχισμένων προτάσεων, συνεισφέροντας αποτελεσματικά στην παραγωγή ομοιογενούς και εσωτερικά ομοιόμορφης ορολογίας. Τα ΗΣΚ δίνουν τη δυνατότητα να εξεταστεί το σύνολο των συμφράσεων ενός όρου και να βοηθήσουν στον εντοπισμό των γλωσσικών χαρακτηριστικών του όρου (Μικρός, 2004).

Τα ΗΣΚ -όπως προαναφέραμε στους γλωσσικούς πόρους- είναι πηγές γλωσσικών πόρων και για τη μετάφραση και για τη διδασκαλία της εξειδικευμένης μετάφρασης.

Επίσης τα παράλληλα ΗΣΚ είναι οι βάσεις των μεταφραστικών μνημών.

2.1.2.3 Πλεονεκτήματα των ΗΣΚ έναντι των λεξικών

Ποιά είναι όμως τα μειονεκτήματα των λεξικών και πως μπορούν να βοηθήσουν τα ΗΣΚ;

Τα μειονεκτήματα των λεξικών είναι:

α) τα λήμματα των λεξικών δίνονται δίχως περικείμενο και τις περισσότερες φορές με κατασκευασμένα παραδείγματα,

β) τις περισσότερες φορές δε δίνουν πληροφορίες για τη συχνότητα των λημμάτων και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ο ερευνητής να μη μπορεί να αντιληφθεί αν ένας όρος απαντάται με μεγάλη

συχνότητα και κατά συνέπεια είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την κατανόηση κειμένων σε μια γλώσσα,

γ) ο χρόνος που μεσολαβεί από τη συλλογή των λημμάτων μέχρι την έκδοση του λεξικού μπορεί να είναι μεγάλος με αποτέλεσμα σημαντικός αριθμός όρων να έχει αλλάξει ή αναληφθεί.

Όλα αυτά τα μειονεκτήματα των λεξικών ξεπερνιούνται με τη χρήση των ΗΣΚ.

Τα ΗΣΚ επιτρέπουν την εξέταση του όρου μέσα στο συμφραστικό πλαίσιο (περικείμενο).

Διαχρονικά ΗΣΚ ή ΗΣΚ ελέγχου μπορούν να επεκτείνουν το παράθυρο αναζήτησης ενός όρου, έτσι ώστε να μπορούμε να εντοπίσουμε υπάρχοντες όρους και να βγάλουμε συμπεράσματα για τη χρήση τους. Με τα ΗΣΚ ελέγχου μπορούμε να βρούμε νέους όρους εν τη γενέσει τους (Μικρός, 2004: 154-155).

Τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν τα ΗΣΚ είναι:

α) έχουν περιορισμούς όσο εκτενής και αν είναι η κάλυψή τους,

β) χρειάζονται συνεχώς διόρθωση, ανανέωση και συμπλήρωση,

γ) τα στοιχεία τους όταν πρόκειται για σύγχρονες ζωντανές γλώσσες χρειάζονται διασταύρωση και επιβεβαίωση από υλικό που προέρχεται από Ιθαγενείς ομιλητές της γλώσσας και τέλος,

δ) για να προκύψουν αξιόπιστα αποτελέσματα απαιτούνται σταθμισμένα ΗΣΚ, δηλαδή επιμελημένα έτσι ώστε να αντιπροσωπεύουν διάφορες γλωσσικές ποικιλίες και διάφορα είδη ομιλητών.

Σήμερα τα σώματα κειμένων (γραπτά και προφορικά) αποτελούν αντικείμενο της Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας Σωμάτων Κειμένων (Applied Corpus Linguistics). Η προσβασιμότητα του υλικού καθώς και η δυνατότητα διερευνητικής και κριτικής προσέγγισης των γλωσσικών φαινομένων, συνετέλεσαν στο έντονο ερευνητικό ενδιαφέρον για τη γλωσσοδιδασκτική αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων. Αυτός είναι και ένας από τους βασικούς λόγους για τους οποίους συνιστάται όλο και περισσότερο η χρήση τους στη διδακτική των γλωσσών.

Από ένα ηλεκτρονικό σώμα κειμένων μπορεί κανείς να αντλήσει:

α) πληροφορίες για τη συχνότητα εμφάνισης λέξεων στη συγκεκριμένη γλώσσα ή λεκτικών ακολουθιών (collocations) στο σύνολο των κειμένων ή σε επιμέρους ποικιλίες λόγου που αυτό περιλαμβάνει, εφόσον είναι δομημένο σε σχετικά υποσύνολα (subcorpora),

β) πληροφορίες για τους συμφραστικούς πίνακες (concordances) της λέξης-κλειδί (keyword in context),

γ) πληροφορίες για κείμενα που εκπροσωπούν ορισμένες ποικιλίες λόγου (Χαλσιάνη, 2009: 4).

2.1.3 Μεταφραστικές μνήμες

Σύμφωνα με τον Σαριδάκη (1999, στο Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 215) οι μεταφραστικές μνήμες είναι κειμενικές βάσεις δεδομένων στις οποίες αποθηκεύεται ένας μεγάλος όγκος προτάσεων μιας γλώσσας πηγής και οι αντίστοιχες προτάσεις στη γλώσσα-στόχο. Είναι ένα αρχείο στο οποίο αποθηκεύουμε τα κείμενα που μεταφράζουμε με τη μορφή μεταφραστικών ζευγών που αποτελούνται από την πρόταση (όχι απαραίτητα με τον ορισμό της γραμματικής) στη γλώσσα - πηγή και την αντίστοιχη μεταφρασμένη πρόταση στη γλώσσα - στόχος.

Καθώς μεταφράζουμε νέες προτάσεις, γίνεται αυτόματη αναζήτηση σε όλες τις διαθέσιμες μεταφραστικές μνήμες για προηγούμενες μεταφράσεις που είναι παρόμοιες με τη νέα πρόταση. Αν υπάρχουν τέτοιες προτάσεις αυτές κατατάσσονται και εμφανίζονται. Με το τρόπο αυτό το πρόγραμμα απομνημονεύει κάθε πρόταση που μεταφράζουμε έτσι ώστε να μη χρειαστεί να τη μεταφράσουμε ξανά. Οι προηγούμενες μεταφράσεις μπορεί να χρησιμοποιηθούν αυτούσιες ή να προσαρμοστούν και να δημιουργηθούν νέες πιο κατάλληλες μεταφράσεις με βάση τα συμφραζόμενα.

Σύμφωνα με τον Πιπερίδη (2006, στο Δογορίτη και Βυζάς, 2015: 215) οι μεταφραστικές μνήμες χρησιμοποιούνται διεθνώς σήμερα για την αξιοποίηση του μεταφραστικού αποθέματος εστιάζοντας στην υποβοήθηση της μετάφρασης τεχνικών -με την ευρεία έννοια του όρου- κειμένων π.χ. οικονομικά, νομικά, ιατρικά κ.λπ. Η δημιουργία αυτών των μνημών έγινε γιατί παρατηρήθηκε ότι οι υπάρχουσες μεταφράσεις αποτελούν χρήσιμες πηγές που μπορούν μέσω ειδικού λογισμικού να βελτιώσουν την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της ανθρώπινης

μετάφρασης. Με αυτό τον τρόπο συγκροτείται ένα σώμα κειμένων από τα πρωτότυπα κείμενα και τις μεταφράσεις τους, το οποίο χαρακτηρίζεται ως παράλληλο σώμα κειμένων εφόσον παρουσιάζεται σε δύο γλώσσες. Με την ανάκληση αυτού του υλικού δίνεται η δυνατότητα να αξιοποιηθεί στη μετάφραση τεχνικών κειμένων.

Τα στοιχεία της επαναληψιμότητας, της ανάγκης για άμεση απόκριση και ποιότητας της μετάφρασης σε επίπεδο ορολογίας και ύφους χαρακτηρίζουν τη διαδικασία της μετάφρασης. Επειδή σε ένα μεγάλο ποσοστό -περίπου 70%- τα προς μετάφραση κείμενα επαναλαμβάνονται αυτούσια ή με μικρές παραλλαγές, η χρήση της μεταφραστικής μνήμης συνίσταται:

α) στην απαλλαγή από τα επαναλαμβανόμενα τμήματα παρέχοντας ήδη μεταφρασμένα κείμενα και

β) στη βελτίωση της ποιότητας και της συνέπειας της μετάφρασης κάνοντας χρήση μεταφραστικών μηχανισμών και πολυεπίπεδων μεταφραστικών πόρων.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να σχηματίζονται οργανωμένα και αποθηκευμένα ζεύγη ενοτήτων δίγλωσσων παράλληλων κειμένων στη γλώσσα - πηγή και τα αντίστοιχα μεταφρασμένα κείμενα στη γλώσσα - στόχο σαν μεταφραστικά παραδείγματα. Ο μεταφραστής μπορεί να τα ανακτήσει άμεσα, να κάνει τις κατάλληλες διορθώσεις και να αυξήσει με αυτό τον τρόπο την ποιότητα αλλά και την παραγωγικότητά του.

Οι βασικοί άξονες στους οποίους στηρίζεται η μεταφραστική μνήμη είναι:

α) Η αυτόματη στοίχιση παράλληλων κειμένων, δηλαδή η εύρεση επιμέρους αντιστοιχιών,

β) Η οργάνωση πολύγλωσσων σωμάτων κειμένων, δηλαδή κειμένων σε διαφορετικές γλώσσες που το ένα αποτελεί μετάφραση του άλλου, επιτρέποντας την αποτελεσματική αποθήκευση και εξαγωγή μεταφραστικών παραδειγμάτων,

γ) Οι έξυπνες τεχνικές ταυτοποίησης προτύπων για γρήγορη ανάκτηση και τέλος,

δ) Οι έξυπνες τεχνικές εντοπισμού και μετάφρασης όρων (Πιπερίδης, 2006 στο Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 217).

Είδη διαδικτυακής μεταφραστικής μνήμης είναι η **Linguee**²⁸ και η **Glosbe**²⁹, οι οποίες χρησιμοποιούν σύγχρονες μεθόδους επεξεργασίας παράλληλων κειμένων ώστε να προσδιοριστεί ένα κείμενο στη γλώσσα - πηγή που είναι ταυτόσημο ή παρόμοιο με το κείμενο που εισάγεται για μετάφραση με στόχο να ανακτηθεί από τη μεταφραστική μνήμη το αντίστοιχο κείμενο στη γλώσσα - στόχο.

Τα εργαλεία της μεταφραστικής μνήμης είναι επένδυση για τον μεταφραστή.

Οι παράγοντες που συντελούν στην απόφαση αγοράς τους είναι:

- α) Το εύρος λειτουργίας του προγράμματος,
- β) το είδος των αρχείων που υποστηρίζει,
- γ) η ευκολία εκμάθησής του,
- δ) το περιβάλλον εργασίας,
- ε) η ζήτηση που υπάρχει από τους πελάτες,
- ζ) οι δυνατότητες τεχνικής υποστήριξης και
- η) το κόστος απόκτησης του προϊόντος.

²⁸ www.linguee.gr

²⁹ <https://fr.glosbe.com/>

Κεφάλαιο Τρίτο: Η συμβολή των ηλεκτρονικών γλωσσικών πόρων στην εξειδικευμένη μετάφραση

3.1 Μεταφραστική ικανότητα και τεχνολογικά εργαλεία

Σύμφωνα με το μοντέλο PACTE, η μεταφραστική ικανότητα ενισχύεται δυναμικά με τη χρήση των εργαλείων της τεχνολογίας στη μετάφραση κυρίως στο επίπεδο της έρευνας που είναι υποενότητα της μεταφραστικής ικανότητας.

Ο τρόπος χρησιμοποίησης των εργαλείων για να είναι πιο αποτελεσματική η μετάφραση είναι:

α) **Για τα λεξικά:** Οι έμπειροι μεταφραστές συνηθίζουν να συμβουλευονται πρώτα ένα δίγλωσσο λεξικό αν δεν ξέρουν κάποιον όρο και μετά να τον επαληθεύουν στο μονόγλωσσο. Ανάλογα με το βαθμό εξειδίκευσης του κειμένου ο μεταφραστής χρησιμοποιεί λιγότερο τα μονόγλωσσα και δίγλωσσα λεξικά και πολύ περισσότερο τα λεξικά ειδικής ορολογίας.

β) **Για τα γλωσσάρια:** Τα κατασκευάζει ο ίδιος ο μεταφραστής για να τυποποιήσει την απόδοση όρων για μια συγκεκριμένη εργασία αλλά και για να συγκεντρώσει όρους και λήμματα που δεν υπάρχουν στα λεξικά και αποτελούν το αποτέλεσμα της προσωπικής έρευνάς του.

γ) **Για τις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων:** Είναι ένα απαραίτητο εργαλείο για τους μεταφραστές ειδικών κειμένων. Η πολύγλωσση ηλεκτρονική βάση δεδομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η IATE προσφέρει 8,7 εκατομμύρια όρους σε 23 γλώσσες (Βηδενμάιερ, 2009).

δ) **Για τα ηλεκτρονικά σώματα κειμένων:** Η μεγαλύτερη πρακτική απήχηση από τη χρήση ΗΣΚ είναι η δυνατότητα αυτόματου εντοπισμού όρων. Τα διαχρονικά ΗΣΚ ή ΗΣΚ ελέγχου μπορούν να επεκτείνουν το χρονικό παράθυρο αναζήτησης ενός όρου έτσι ώστε να εντοπίσουμε υπάρχοντες όρους και να βγάλουμε συμπεράσματα για τη χρήση τους και τη συμφραστική τους εξάρτηση. Αυτή την εργασία δεν μπορούν να την κάνουν τα λεξικά (Μικρός, 2004).

ε) **Για τις μεταφραστικές μνήμες:** Η μεταφραστική μνήμη είναι ένα εργαλείο βοήθειας του μεταφραστή. Περιέχει έτοιμες ποιοτικές μεταφράσεις και υποστηρίζει αποτελεσματικά το έργο του μεταφραστή. Μία μεταφραστική μνήμη μαθαίνει συνεχώς. Το επιπλέον προσόν της

οργάνωσης των πολύγλωσσων κειμένων σε μεταφραστικές μνήμες είναι ότι δημιουργείται πιστότητα μετάφρασης. Βασικός κρίκος για τη λειτουργία των μεταφραστικών μνημών είναι το ορολογικό λεξικό αντιστοιχιών (Καραγιάννης, 2004: 17) και τέλος,

στ) **Για τους πληροφοριοδότες:** Όπως αναφέραμε και παραπάνω, δεν χρειάζεται κανείς να διασχίσει όλη την πόλη για να βρει τον ειδικό του πεδίου που πρόκειται να μεταφράσει. Όλες τις πληροφορίες μπορεί να τις πάρει χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο (Βηδενμάιερ, 2009).

Με τη χρησιμοποίηση των παραπάνω εργαλείων ο μεταφραστής αυξάνει την μεταφραστική του ικανότητα ως προς την ποσότητα.

Επιπλέον, η χρήση των ηλεκτρονικών εργαλείων διευκολύνει τον χρήστη καθώς ευνοείται η συνδυαστική αναζήτηση (η οποία συνδυάζει διαθέσιμους πόρους και εξοικονομεί πολύτιμο χρόνο). Ενώ σε κάθε λεξικό η αναζήτηση μπορεί να γίνεται γραμμικά, ο συνδυασμός των εργαλείων και η διαρκής μεταπήδηση από το ένα στο άλλο με οποιαδήποτε σειρά καταργούν τον γραμμικό χαρακτήρα της συνολικής αναζήτησης (Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 218).

Η δυνατότητα παράλληλης αναζήτησης στα ερμηνεύματα των ίδιων λημμάτων σε σώμα κειμένων αυθεντικού λόγου επιτρέπει στους χρήστες:

- Να διασταυρώνουν τους ορισμούς και τα παραδείγματα του συγκεκριμένου λήμματος του λεξικού, με παραδείγματα πραγματικής χρήσης του και
- Να παρατηρούν τις εμφανίσεις του ίδιου λήμματος στο σώμα κειμένων καθώς και σε ένα ευρύ φάσμα χρήσεων και σημασιών της λέξης.

Το αποτέλεσμα είναι η επιτάχυνση της μετάφρασης και η επίτευξη καλύτερου μεταφραστικού προϊόντος.

Συμπεράσματα

Οι άνθρωποι χρειάστηκαν πάρα πολλά χρόνια για να αναπτύξουν τον επιστημονικό κλάδο της μετάφρασης έτσι ώστε ο μεταφραστής να μεταφέρει τις πληροφορίες σε διαφορετικές γλώσσες με συνεπές και πολύ υψηλό επίπεδο ποιότητας. Η πρόοδος της τεχνολογίας βοήθησε κατά πολύ το έργο του.

Όλα αυτά τα ηλεκτρονικά εργαλεία που εξετάσαμε προηγουμένως διευκολύνουν την εργασία του μεταφραστή του τεχνικού και επιστημονικού λόγου.

Μέσω του διαδικτύου ο μεταφραστής ενημερώνεται για το πεδίο που πρόκειται να μεταφράσει. Με τα ΗΣΚ εντοπίζει τους όρους στα κείμενα - πηγή και βρίσκει τους αντίστοιχους στη γλώσσα - στόχο. Επαληθεύει με το συνδυασμό δίγλωσσου και μονόγλωσσου λεξικού. Οι μεταφραστικές μνήμες είναι ένα σύγχρονο εργαλείο που περικλείει όλη την τεχνολογία που βοηθά την εξειδικευμένη μετάφραση.

Με όλα αυτά τα εργαλεία η απόδοση του μεταφραστή αυξάνεται κατά τη μετάφραση κειμένων.

Η ποιότητα όμως της μετάφρασης εξαρτάται από τις γνώσεις και τις ιδιαίτερες δεξιότητες του μεταφραστή και είναι αυτές που θα τον κάνουν να ξεχωρίσει.

Ένας άριστος μεταφραστής πρέπει να γνωρίζει:

α) Τη δομή και τις συμβάσεις της γλώσσας πηγής και της γλώσσας-στόχου καθώς και την ειδική γλώσσα που μεταφράζει,

β) να ενημερώνεται συνεχώς και να αποκτά αξιόπιστες πληροφορίες,

γ) να γνωρίζει το πεδίο που μεταφράζει, να γνωρίζει την ορολογία του κλάδου, να παρακολουθεί τις επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις και να κατανοεί βασικές επιστημονικές ή τεχνολογικές έννοιες και τέλος,

δ) να διαθέτει ορθή κρίση για να επιλέγει κάθε φορά το σωστό όρο.

Ο μεταφραστής είναι ταυτόχρονα και ορολόγος. Με άλλα λόγια πρέπει να αναγνωρίσει τον όρο και να βρει τον ισοδύναμο στη γλώσσα - στόχο. Η ισοδυναμία δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί εξαιτίας της αδυναμίας του λεξιλογίου κάθε γλώσσας να έρθει σε πλήρη αντιστοιχία ένα προς ένα με εκείνο κάποιας άλλης γλώσσας, καθώς δεν υπάρχει απόλυτη αντιστοιχία στο ορολογικό απόθεμα των δύο γλωσσών (Δογορίτη & Βυζάς, 2015: 117-118).

Οι μεταφραστές πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι μεταφράσεις τους στη γλώσσα - στόχο διαβάζονται το ίδιο καλά και κατανοούνται όπως και στα κείμενα της γλώσσας πηγής. Η γλωσσική αίσθηση της φυσικότητας και η εν γένει εκφραστική ποιότητα της μετάφρασης εξαρτάται όχι απλά από τις μεμονωμένες λεξικές επιλογές αλλά και από τη συνάρτησή τους σε ένα κειμενικό σύνολο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Ανανιάδου, Σ. & Ζερβάνου, Κ. (2004): «Αναγνώριση όρων σε υπολογιστικά συστήματα: Προβλήματα και μέθοδοι», στο Μ. Κατσογιάννου & Ε. Ευθυμίου (επιμ.) *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, σσ. 283-312.
2. Βαλεοντίης, Κ. & Μάντζαρη, Ε. (2006): «Η γλωσσική διάσταση της Ορολογίας: Αρχές και μέθοδοι σχηματισμού των όρων», *1^ο Διεθνές Συνέδριο μετάφρασης και διερμηνείας*, 13-14 Οκτώβριου, Αθήνα από www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/HAU-Conference2006-ValeontisMantzari_GR.pdf (Προσπελάστηκε στις 20/1/16).
3. Βηδενμπίερ, Α. (2009): «Ερευνητική ικανότητα – Το μεγάλο μυστικό των μεταφραστών», *Πρακτικά 2^{ης} συνάντησης Ελληνόφωνων Μεταφρασεολόγων*, Θεσσαλονίκη, από <http://www.frl.auth.gr/sites/metafrasi/PDF/Videnmayer.pdf> (Προσπελάστηκε στις 26/11/15).
4. Βυζάς, Θ. (2007): «Ορολογία σε γενικά δίγλωσσα λεξικά: γαλλική ιστορική ορολογία στα γαλλοελληνικά λεξικά», στο Σ. Βλαχόπουλος & Θ. Γκόγκας (επιμ.) *Η διδασκαλία των ξένων γλωσσών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, Πρακτικά του 2^{ου} διεθνούς συνεδρίου*, από <http://epublishing.ekt.gr/sites/ektpublishing/files/proceedings/Praktika%202007.pdf> (Προσπελάστηκε στις 26/11/15).
5. Γούτσος, Δ. (2004): «Προβλήματα μετάφρασης του επιστημονικού και τεχνικού λόγου», στο Μ. Κατσογιάννου & Ε. Ευθυμίου (επιμ.) *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, σσ. 89-114.
6. Δημητρούλια, Τ. (2006): «Η μεταφραστική τεχνολογία και η ελληνική γλώσσα», στο *Πρακτικά 1^{ης} Συνάντησης Νέων Μεταφρασεολόγων, Μεταφρασεολογικές Σπουδές και Έρευνα στην Ελλάδα*, Θεσσαλονίκη, 1-3 Νοεμβρίου 2006, από www.enl.auth.gr/translation/PDF/Dimitroulia.pdf (Προσπελάστηκε στις 22/10/15).
7. Δογορίτη, Ε. & Βυζάς, Θ. (2015): *Ειδικές Γλώσσες & Μετάφραση για Επαγγελματικούς Σκοπούς*, Αθήνα: Διόνικος.

8. ΕΛΕΤΟ – Ελληνική Εταιρία Ορολογίας (2010): *ΟΡΟΓΡΑΜΜΑ Αρ.103*, από http://www.eleto.gr/download/Orogramma/Or103_V04.pdf (Προσπελάστηκε στις 19/1/16).
9. Θωμαδάκη, Ε. (2001): «Μετάφραση», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος – Λαρούς – Μπριτάνικα*, 18, σσ.358-359.
10. Ιορδανίδου, Α. (2004): «Η ορολογία στα λεξικά γενικής γλώσσας», στο Μ. Κατσογιάννου & Ε. Ευθυμίου (επιμ.): *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, σσ.221-242.
11. Ιορδανίδου, Α., Πανταζάρα, Μ., Μάντζαρη, Ε., Ορφανός, Γ., Βαγγελάτος, Α. & Παπαπαναγιώτου, Β. (2007): «Ζητήματα αναγνώρισης των πολυλεκτικών σύμπλοκων όρων στον τομέα της βιοϊατρικής», *Ανακοινώσεις 6^ο συνεδρίου: Ελληνική γλώσσα και Ορολογία*, ΕΛΕΤΟ, Αθήνα, 1-3 Νοεμβρίου 2007, από http://www.iatrolexi.gr/iatrolexi/files/eleto2007_iatrolexi.pdf (Προσπελάστηκε στις 22/10/15).
12. Καβουκόπουλος, Φ. (2001): «Λεξικά», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος – Λαρούς – Μπριτάνικα*, 38, σσ.119-120.
13. Καλαμβόκα, Π. (2004): «Λεξικά Ορολογίας στο διαδίκτυο», στο Κατσογιάννου Μ. & Ευθυμίου Ε.(επιμ.) *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και Εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, σσ.243-262 .
14. Καππή Χ., Κονδύλη Δ., & Φρέντζου Χ. (2001): *Πολυγλωσσικοί θησαυροί Όρων: Ζητήματα τεκμηρίωσης και αναζήτησης*, ΕΚΚΕ Κείμενα Εργασίας 2001\16, από http://www.ekke.gr/publications/wp/wp_1_16.pdf (Προσπελάστηκε στις 3/2/16).
15. Καραγιάννης, Γ. (2004): «Ελληνική Ορολογία στην Κοινωνία της Πληροφορίας», στο Κατσογιάννου Μ. & Ευθυμίου Ε.(επιμ.) *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και Εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, σσ.13-22.
16. Κατσογιάννου, Μ. (2004): «Λεξικά Ορολογίας: Μεθοδολογία, δομή και περιεχόμενο», στο Μ. Κατσογιάννου & Ε. Ευθυμίου (επιμ.) *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και Εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, σσ.167-192 .
17. Κατσογιάννου, Μ. & Ευθυμίου, Ε. (2004): «Θεωρία, μέθοδοι και πρακτικές της Ορολογίας», στο Μ. Κατσογιάννου & Ε. Ευθυμίου (επιμ.) *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, σσ.25-60.

18. Λαμπροπούλου, Π. (2010): «Γλωσσικοί πόροι και τεχνολογίες: Η σημερινή ελληνική πραγματικότητα», Ινστιτούτο Επεξεργασίας Λόγου/Ε.Κ. «Αθήνα», *Ημερίδα παρουσίασης CLARIN-EL*, από <http://prep.clarin.gr/files/Labropoulou%20LRT%20surveys.pdf> (Προσπελάστηκε στις 22/10/15).
19. Λέκκα, Β. (2004): «Επιστημονικός λόγος: Η επικοινωνιακή διάσταση», στο Μ. Κατσογιάννου & Ε. Ευθυμίου(επιμ.) *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, σσ.61-88.
20. Λουπάκη, Ε. (2013): «Η θέση της ορολογίας στο μάθημα της μετάφρασης γενικών κειμένων», στο *Ανακοινώσεις 9^ο συνεδρίου Ελληνική γλώσσα και Ορολογία*, Αθήνα: ΕΛΕΤΟ, σσ.146-156, www.eleto.gr/download/Conferences/9th%20Conference/Papers-and-speakers/9th_10-24-29_LoupakiElpida_Paper_V03.pdf (Προσπελάστηκε στις 22/10/15).
21. Μικρός, Γ. (2004): «Ηλεκτρονικά σώματα κειμένων και ορολογία», στο Μ. Κατσογιάννου & Ε. Ευθυμίου(επιμ.) *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, σσ.139-164.
22. Μικρός, Γ.Κ., & Φουντοπούλου, Μ. (2003): «Η αξιοποίηση των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων στη διδασκαλία της Ισπανικής ως ξένης γλώσσας», *Πρακτικά του συνεδρίου: Η διδασκαλία της ξένης γλώσσας στους ενήλικους: Εμπειρίες και προοπτικές*, Αθήνα: Διδασκαλείο ξένων γλωσσών του Πανεπιστημίου Αθηνών, σσ.49-75, από www.geocities.ws/ntsr2003/Anakoinosi.pdf (Προσπελάστηκε στις 22/10/15).
23. Μπατσαλιά, Φ. (2008): «Γλωσσομάθεια και μεταφραστικές ικανότητες», στο Φρ. Μπατσαλιά, Μ. Σιδηροπούλου & Αν. Αντωνοπούλου(επιμ.), στο *Πρακτικά ημερίδας: Οι μεταφραστικές σπουδές σήμερα*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Διαπανεπιστημιακό - Διατμηματικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών, Αθήνα, σσ.69-76, από <http://users.uoa.gr/~fbatsal/metafrastikes.htm> (Προσπελάστηκε στις 22/10/15).
24. Πιπερίδης, Σ., Δεμοίρος, Ι., Μπούτσης, Σ. (2004): «Αυτόματη κατασκευή δίγλωσσων λεξικών», στο Μ. Κατσογιάννου & Ε. Ευθυμίου(επιμ.) *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και εφαρμογές*, Αθήνα: Καστανιώτης, σσ.327-344.
25. Σαριδάκης, I. (2015): «Εννοιοστρέφεια στο Δίκτυο ορολογίας για την ελληνική γλώσσα και μετάφραση», Αθήνα, από http://www.elot.gr/DIKTYO_OROLOGIAS_SKOPOS_2015-03-12.pdf (Προσπελάστηκε στις 27/11/15).

26. Χαλισιάνη, Ι. (2009): «Ηλεκτρονικά σώματα κειμένων και γλωσσική διδασκαλία: Διεθνείς αναζητήσεις και διαφαινόμενες προοπτικές για την ελληνική γλώσσα», Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ, σσ.816-830, από <http://www.frl.auth.gr/sites/congres/Interventions/GR/xalisiani.pdf> (Προσπελάστηκε στις 22/10/15).

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Coancă, M. (2011): *Common Language Versus Specialized Language*, in <http://www.rebe.rau.ro/RePEc/rau/jisomg/SP11/JISOM-SP11-A22.pdf> (Προσπελάστηκε στις 20/11/15).
2. European Master's in Translation expert group (2009): «Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication», in http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf (Προσπελάστηκε στις 2/2/16).
3. Gotti, M. & Sarcevic, S. (2006): «Introduction», in Maurizio Gotti & Suzan Sarcevic (ed.): *Insights Into Specialized Translation*, Berlin: Peter Lang, p.9-24.
4. Nida, E.A & Taber, C.R. (2003): *The theory and practice of translation*, Published for the United bible societies by E.J.Brill, Leiden, in https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=JtSeXat1wxQC&oi=fnd&pg=PR7&dq=theory+and+practice+of+translation&ots=Il4DFSq15z&sig=WtsBQFfS6k_P5_Nuw4kUEDXuN2o#v=onepage&q=theory%20and%20practice%20of%20translation&f=false (Προσπελάστηκε στις 2/2/16).
5. PACTE (2011): «Results of the validation of the PACTE translation Competence Model: Translation project and dynamic translation index», in Sh. O'Brien (ed.) *IATIS yearbook 2010*, Londres: Continuum, in http://grupsderecerca.uab.cat/pacte/sites/grupsderecerca.uab.cat.pacte/files/2011_PACTE_Co ntinuum.pdf (Προσπελάστηκε στις 25/10/15).
6. Sandrini, P. (2006): «LSP Translation and Globalization», in Maurizio Gotti & Suzan Sarcevic (ed.) *Insights Into Specialized Translation*, Berlin: Peter Lang, p.107-120.

7. Storrer, A. (2011): *Representing dictionaries in hypertextual form*, in <http://www.studiger.tu-dortmund.de/images/Storrer-hypertext2011-preprint.pdf> (Προσπελάστηκε στις 20/1/16).
8. Talavan Zanon, N. (2011): «Terminology and Translation και Specialized Languages and Terminology Management», in *A University Handbook on Terminology and Specialized Translation*, Spain: NETBIBLO, in <https://books.google.gr/books?id=IMMPe7TSbOwC&printsec=frontcover&dq=A+University+Handbook+on+Terminology+and+Specialized+Translation&hl=el&sa=X&ved=0CB4Q6AEwAGoVChMIprC4-o7XxwIVAlcUCh351w4Y#v=onepage&q&f=false> (Προσπελάστηκε στις 20/1/16).

Λεξικά

1. Βοσταντζόγλου, Θ. (1962): *Αντιλεξικό ή Ονομαστικό λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας*, από <http://goo.gl/UMi5kr> (Προσπελάστηκε στις 9/3/16).
2. Μπαμπινιώτης, Γ. (2012): «Ζαργκόν», *Λεξικό για το Σχολείο και το Γραφείο*, Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, σσ.482.
3. Τεγόπουλος & Φυτράκης (1995): «Λεξιλόγιο», *Μικρό Ελληνικό Λεξικό*, Αθήνα: Αρμονία, σσ.501.

Ιστοσελίδες γλωσσικών πόρων

Δίγλωσσο Γλωσσάριο Όρων Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/terms/index.html

Εθνικός Θησαυρός Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ): <http://hnc.ilsp.gr/>

Ειδικές Γλώσσες, Πύλη για την ελληνική γλώσσα και τη γλωσσική εκπαίδευση:

[http://www.greek-](http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/glossology/show.html?id=289)

Ελεύθερη on-line βάση δεδομένων, ακρωνυμίων, συντομογραφιών, αρκτικόλεξων και συμβόλων: <http://www.asas.gr/>

Ηλεκτρονικά Λεξικά, Πύλη για την ελληνική γλώσσα και τη γλωσσική εκπαίδευση: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/

Ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής νεοελληνικής γλώσσας του Μανόλη Τριανταφυλλίδη: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html

IATE - Η πολυγλωσσική βάση όρων της ΕΕ: <http://iate.europa.eu/>

Λεξικό Universalis: <http://www.universalis.fr/dictionnaire>

Πολύγλωσσο Γλωσσάριο για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, τα Όργανα και τις Δραστηριότητες της ΕΕ: <http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary.html>

Πολύγλωσσο Γλωσσάριο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Θεμάτων της ΕΕ: http://ec.europa.eu/archives/economy_finance/inflation/glossary_el.htm#

Πολύγλωσσος Θησαυρός της Ευρωπαϊκής Ένωσης: www.eurovoc.europa.eu/drupal/?q=el

Bank of Canada: www.banqueducanada.ca/publication/glossaires/glossaire

Cambridge Dictionaries Online: <http://dictionary.cambridge.org/>

Cedefop Glossary: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4117_en.pdf

Common Language Resources and Technologies Infrastructure: www.clarin.eu

Dictionnaires Le Robert: www.lerobert.com/ungrand-dictionnaire-e

ELDA-ELRA Portal: <http://www.elda.fr/en/>

EuroTermBank: <http://www.eurotermbank.com/default.aspx>

Glosbe - the multilingual online dictionary: <https://fr.glosbe.com/>

INFORTERM: <http://inforterm.cs.aueb.gr/greek/search.php>

International Organization for Standardization: <http://www.iso.org/iso/home.html>

Larousse: <http://www.larousse.fr/>

Le Trésor de la Langue Française Informatisé: <http://atilf.atilf.fr/>

Linguee: www.linguee.gr

Oxford Dictionaries: <http://www.oxforddictionaries.com/>

Reverso: <http://dictionnaire.reverso.net/>

TELETERM: www.moto-teleterm.gr

TERMTERM:

<https://gsdemo.sdlproducts.com/multiterm/link.mto?username=termterm&password=3308846163261889269972185578999391107377287457479&termbase=TermTerm>